საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირა დღეს

№ 44 ოქტომბერი 20 1896 წ. № 44

შინაარსი: კვირიდან კვირამდე მიზეკვალისა.—სხვა-და-სხვა ამბავი.—ქ. ქეთოისა ნოსათი.—ქ.ბუკ, ლეკნი მარტყოფელისა.—„კვალის“ კორესპონდენციები.—ვეფ-ფაშველის პოეზია, (ერიტეული ცდა) ი. ნაკაშიძისა.—კრამინლური ანარეზიოლოგია (დასასრული) გ. ბალრამ.ისა.—შენ არ იცი ნიმ ლეკნი სანდრისა.—ბუნაში მოგზაურობა (დასასრული), ითბი მეფველეურისა.—ეცნოფიდან: სოფელი და სასოფლო სკოლა ტერმანიაში (შემდეგი) საზღვარ-გარეულისა.—ეერნალ გაზეთებიდან.—ა.ნ რ. სოლოლაკელს ი. რისტომაშვილისა.—სუქველ-მოქმედო საქმე —კვალის ფოსტა.—შეცდომის გასწორება და განცხადებანი.

ხარის მსხვერპლათ შეწირვა ფუწვიმობის დროს აფრიკაში.

კვირიდან კვირამდე.

წარსული კვირე სწო
რეთ სადილების კვირ
იყო და სადაც სადილებ
ინართება, იქ ჩვენს მეკერ
მეტყველებას ხომ საზღვარ
არა აქვს. თვით სადილ
რომელსაც თვერ სუფრ
ზე იაგუნდის თელებაა
დაუყრია კანური ღვინი
გავსებული ჭიქებ., რაღ
აღტაცებას ჰგერის მოსა
ლილებს; აქ მუნჯი ენ
იდგამს, მეკერმეტყველ
ფმოსთენათ იქცეა, ხო
ლო პოეტი მუზათ. აქ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

იაკუნდის ფერ ღვინის გაელენით ყველანი ქეიფნის მზრუნველებად იქცეოდნ: ბაბკირიც, ექიმიც, მოურავიც, ბატონიც, ფარეშიც, მერიქიფეც და მზარეულიც: ბაბკირი იმიტომ რომ ეისაც სადილს უკეთებენ, იმისგან მეტ სადეიდენტო ფულს გამოელის, ექიმი, იმიტომ რომ სადილიდან კაი მსუქანს ულუფას წაიღებს თავის საავთმყოფოშინ, მოურავი იმიტომ რომ სამოურავო ქონით შეიზნიზნება, მზარეული იმიტომ რომ ნასუფრალი ბევრი რჩება, მერიქიფე იმიტომ რომ ნაფერით ითვრება, ბოლოს ფარეში იმიტომ რომ გათლილ ბეგებს წიწკნის. ხოლო ყველანი ქეფლის მომქმედთ ხდებიან და თავის მუცლის დღეგრძელობით სამშობლოს დღეგრძელობას ფუნეენ. შეიქნება დაფსრულებელი ძახილი: „გაუმარჯოს საქართველოსო“. მოდი და ამისთანა უძღებობის კეკრაში ენა როგორ არ უნდა აპარტალდეს.

რადგან საქართველოს მოწინაეე თაობას ხეი ასპარეზი ალარა შერჩენია თვით-არსი მოქმედებისთვის, ამიტომ მათი ნიჭი მხოლოთ ამ სასადილეაბშო მეეერმეტეეელებით გაეეეთქილა. ამ დროს ქართველს ეეღარ იცნობთ. ის ცრუეს ალტაცების მორეეში, მისი თეალები სიმედო ნაპერწკლით ითვრება, ის ამ ეუთს ბრენი ბედნეერია, რადგან ეერძნობს თავის თავს ეგმირთ, რადგან ჰგონია, რომ მისმა სადილეო მეეერმეტეეელებამ სამშობლოს მოპეეინა ნათელი და იგი სანეტარო სამოთხეთ ეეეე იქცა, საცა ალარ იეერძნობება არა ეითარი ტკიენი, გარდა ბედნიერი ცხოვრებისა; ჰგონია, რომ ეეეე დადგა ჟამი განცხრომისა და განსეენებისა; აქ იღერება მხოლოთ ცხრენი სიამოეენებისა. აქ ქართველი მეთაური არამც თუ მარტო სმაჟამის უხეობას იჩენს, არამედ მეეერმეტეეელობისასაც; იმის ბაკადან გადმოდს დაუშრეტელი წყარო ოქროვანი სიტყვებისა და ყველანი ოქროპირებთან ხდებიან, ლაპარაკობენ მოუღალავთან, წარმოიჩენენ საკვირველ თვისებებს იმ ადამიანებო, რომელიც გამხდარა საგნათ სადილისა: იგი, ესე იგი, საკანი სადილისა, ორატორების თეალში იქცეეა ხან მზეთ, რომელიც გარს ეეელის ქეეყანას, ათბობს და აღორძინეენს, ხან მთავრეთ, რომელიც ერს ბრელნი ეუთაეს და ბრეელი მას ეერ ეეწეეა, ხან ეარსკელავეებთან, რომელიც ღაღერმილს ეულს ერისას ფანდაზას ჰფენს; ბოლოს ორატორები შათ-ოა ოეეეთეელობასაც კისრულობენ; ამ დროს მათ წინ ეაუეაოცლაებთან თამარ მეფე და ზემდეადან: „მას ეაქმე, ეინეკ მიქია, არ ცუდათ თავი გამიქ-ქაოო“. ამ მხრით წარსული კეკრის სადილები სწოროთ საკირველი მოეელენა იყო ამ ჩვენს ბედნიერ სამშობლოში. არამც თუ საქართველოს სატახტო ქალაქებშ, სოფლებშიაც კი იმართებოდა სამ-ქეერმეტყეველო სადილები და მერე რა რიგი?... გასაუბეერებელი, გასაყურყეფებელი, როგორც გურულები იტყეიან. ამ სადილებზე წარმოითქეა ჯერ-ჯერობით ამ ორმოცდა ათი სტყეა; აწ რაც ითქმება, ის კიდეე სხეა იქნება. როგორც ეიცით საქართველოს ქალაქებ ზორის ბათუმს თეალსაჩინო ალაგი უკირიკეა და ის ჯერ კიდეე სასადილო „რეჩენისთვის“ არ დაბრალეა. საკირველი გაელენა იქონიეს ამ სადილებმა ეეერეილების საორატორო ნიჭის განსაეითარებლათ. ასე გასინჯეე, ბოლოს თურმე სასადილო სუფრამაც ენა ამოიდგა და მხიარულებით შეჭეეეთა ორატორებს: „ჯეერუმ ეერეილებოეო!“

ერთ ძველებურ საქართველოს სატახტო ქალაქში ერთხელ თურმე ერთმა ესკულაპმა ახალი სამეეერმეტყეველო ჰანეეე კი მოიგონა; იმან დაწერა თავ-ისი სიტყეა ხიდან ეა ეს ხე თავის ფესეეიან ტოტებინა ბოლოს საზოკადოებათ გადაალცეა; ხის ფესეებისკან დაპალი წოდება შეჰქმნა, ტანისკან —ზეთარნა, ხოლო ტოტებისაგან მაღალი წოდება. ამ სახით წარმოიქეა მაწ: საკანი ჩვენი ქეეა-დიდებისა ერთ-ეინმე ხის მწერალოზე დასკუბული ფოთოლიანა! მაშ, გაუმარჯოს ფოთოლსო და მეც ამ ფოთლის მოტრფიალეეეო. ამ დროს ბანკრმაზ მოურავეს წაკლილეა: არაქა არ გამოგეპაროს, ახლა შენი ჯერიანო. მოურავეე ფაშოკარად ფეხზე და წარმოთქეა: „ესეე იმ ფოთლის სადღეგრძელო იყოს, რომელმა ფოთოლმაც ჩვენ ქალაქს რკინის გზა არ აკეალოსო. უცაბ შეიქნა ჩურჩული: „გეაინდა, გეანდეო; აქ ცალდეს კაცსა ზარაბანი, როგორც ჩვენ ქალაქს რკინის გზა აკალდა“. ბოლოს წამოდგა ერთი ბიარაღ-ტარიეთ ამბოტილი ეეერეილი და წარმოთქეა: „ესეე იმ ღერის სადღეგრძელო იყოს, რომელმა ღერმაც ჩვენ ფოთოლს ეკაეილები შეასხაო“. ამ შეენიერ სიტყეაზე ბეერანელეეს მესადილეებმა, „გაუმარჯოს საქართველოსა“.

ამ დროს წაეშეეალა ბანკირი და თქეა: „ესეე იმ ნიადაგის სადღეგრძელო იყოს, რა ნიადაგშაც ფესეები ასაზრდოეე და ამ ფესეებმა საფუძეელი გათხარა და ამ საფუძეელზე სახლი აშენდა და ეს სახლი ჩვენ ბანკში დაგრიდდა და იმისგან დიდებულები მოგვემატაო“. „გაუმარჯოს, გაუმარჯოს საქართველოსო“. ნეტა ჩვენი ქეეყნის ბედნიერებასაო!“— მიაყეირეს მესადილეებმა.

ამით გათავდა პროეირეკებში სადილების კეირე.

—

წარსულმა კეირემ სასადილო მხიარულებას გარდა ერთი სანუკეეშო ამსეეიე მოგეეტანა. უმაღლეს მთავრობას შეუწყნარებია ჩვენი თავადაზნაურობის გაჭირეება, შეილების გამოზდის შესახებ, და მოუხეე-

ნია განკარგულება, რომ ქართველ თავად-აზნაურობის შვილებს გაუადვილდეს სასწავლებლებში მიღებაო. ამ დღეებში თბილისის გუბერნატორმა აცნობა ქალაქიდან ქართულ-კახეთის თავად-აზნაურობის წინამძღოლს შემდეგი: „უმაღლესმა მთავრობამ შეიწყნარა კაცკასიის მთავრობის წარდგენება საქართველოს ღარის თავად-აზნაურობის შვილების შესახებ, რომელთაც უნდა გაუადვილდეს როგორც კადეტის კორპუსში, ეგრეთვე სხვა სასწავლებლებში შესვლაო". ამ განზრახვითი უმაღლესი მთავრობა კიდევ შეკითხვია ფინანსის მინისტრსა: შეიძლება თუ არა ახალი წყაროები აღმოვაჩინოთ საქართველოს თავად-აზნაურობის შვილების გასაზრდელათ, სტიპენდიების გასამრავლებლათ და ღრმებით ხელის გასამართავითო? ფინანსის მინისტრსაც დასტური დაუცია ამაზე.

ეს მწვავე საკითხი ქართველ თავად-აზნაურთა შვილების უნუგეშო მდგომარეობის აღზრდის შესახებ ახალი არ არის. ვინ არ იცის, რომ სოფელში მცხოვრებს ჩვენებურ აზნაურს და თავადს ძალიან უჭირს შვილის გამზდა. ამ საჭიროების დასაკმაყოფილებათ სათავად-აზნაურო ბანკებს მთელი თავისი მოგება ეხარჯებათ და მეათეული ვერ დაუკმაყოფილებიათ. ყველაზე სამწუხარო და საეალელო ის არის, რომ ახლანდელ სკოლაში ქართველ ოჯახს, გაუძნელდა შვილის აზრდა, სწავლა. ოჯახს აღარ აქვს საშუალება თავისი შვილი სკოლაში მოამზადოს მის ბუნების მოთხოვნილების შესაფერად, ამის გამო შუამავება, რომელსაც სკოლაში გამოზდის სახსარი არა აქვს, თან-და-თან ეელურდება და პირტაკეედება; ხოლო ვინც ცოტაოდენთ შეძლებულია, ის მთელ თავის ღონისძიებას შვილის გამოზრდას ანდობებს და ბოლოს მაინც ვერას ხდება. ქართველი ახალგაზდობა, რომელის ბუნებაზე არ არის მოწყობილი ახლანდელი სკოლა, ვერ უძლებს განათლების ტვირთს და ხშირათ ტოვებს შუა გზაზე სწავლას. ის აღარც განათლებულებში ფრეეია, აღარც გაუნათლებლებში, არ არის მომზადებული ცხოვრების ახალ მოთხოვნილებისათვის, შრომა არ იცის და თან-და-თან ღარიბდება.

აი, ეს იყო უმთავრესი მიზეზი, რომ თფილისის თავად აზნაურობამ 1871 წელს თხოვა ხელმწიფე იმპერატორს, ალექსანდრე მეორეს, როცა იგი ბძანდებოდა კაცკასიაში, რომ რაღაან მკაცარი ჰაეა რუსეთისა ჩვენი შვილების ნორჩ ტანებულებას არ უხდებიო, ამისთვის უქმეშეერდმილესათ ეთხოვეთ ერთი კადეტის კორპუსი მხოლოთ საქართველოს თავად-აზნაურობისთვის თფილისში გაიხსნასო. ყოველად მოწყალე ხელმწიფემ ნება დართო. მალე გაიხსნა კადეტის კორპუსიაც ჩვენ ბეგეონა, ეს სასწავლებელი განსაკუთრებით ქართველი თავად-აზნაურობის შვილებისთვის იქნებოდა. ყოველად მოწყალე ხელმწიფის ნებაც ასე იყო, მაგრამ სამწუხაროთ დროთაეთარებამ სულ სხვა ნაირათ დაიყენა ეს სასწავლებელი. ღღეს იქ ყოველი წოდების, ყოველი ტვარის და ტომის ახალგაზდობა იზრდება. მათ შორის ქართველების პროკენტი ძალიან მცირეა. ღღეეანდელმა უმაღლეს მთავრობის განკარგულებამ ცხადათ დაეკანახეა, რომ იგი არ არის თანახმა ადგილობრივი სამოსწავლო წოდების მიერ მოქმედებისა და კელავ გეიწყდებს თავის მოწყალე ხელს, რომ დაგეიფაროს.

მაზალეკი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ფილისის სახელოსნო გამგეობას არაეითარი გაუფუჭებესობა არ დაეტყო: უწესობას აქ, ეგონებენ, არაოდეს არ მოეღება ბოლო. მაგ., ამქარში შესარეცხავათ, ე. ი. რაიმე ხელოსნობის მოწმობის მისაღებათ, კანონის ძალით დაწესებულია გადასახადათ 3 მანეთი; სახელოსნო გამგეობა კი ამ ვეარ მოწმობისათვის 25 მანეთს ახდეეინებს.

* * *

სამი კვირაა რაც ჩვენმა ქართულ დრამატიულ დასმა დაიწყო ოთხშაბათობ-თ წარმოდგენების მართვა; თითქმის ყველა საუკეთესო არტისტები, გარდა ეფ. მესხისა, იღებენ მონაწილეობას. დიდი ხანია ასე ერთათ არ შეკრილან ჩვენი ნიჭიერი სახიობნი. მაგ., „ხათაბალა" ისე შეენერათ წარმოადგინეს წარსულ კვირას, რომ ხელოვნებაში განეითარებული პირებიც წუნს ვერას უპოვიდენ. მაგრამ, ჩვენნაი საუბედუროთ, ხალხი სულ ერთი მეჭა დაესწრო, ისიც უფრო სომხობა.

* * *

არდონის სემენარიის რექტორს ანრიმ. იოანეს, როგორც „Нов. Обоз."-ას გაუგია, უპირებენ თბილისში ეპისკოპოსათა კურთხეეას და მერე ქუთაისში, განსვენებულ ეპისკოპს. გაბრიელის ალაგზე, გადაყენას.

* * *

ჩვენ შეეტეეეთ ერთი სასიამოვნო ამბაეი, რომელიც არ შეიძლება, რომ არ განუზეიართ მკითხ-

ელი საზოგადოებას: თბილისის სათავად-აზნაურო სკოლის მასწავლებელს, ალ. ნათაძეს, შეუფეგენია ერთ ელ-დაწყებითი სახელმძღვანელო წიგნი სახელით „მოკეთე მაგზისა", რომელიც სამოსწავლებლო საბჭოს (Совѣтъ Попечителя) უკეთია ღირსთ სკოლებში ხმარებისა.

ამ სამოსწავლო წლიდან თბილისის სასულიერო სასწავლებელში, ყოველად-სამღვდელო საქართველოს ექსარხოსის ელადიმირის განკარგულებით, ყოველ დღე გაკეთილების დაწყებამდე ყველა მოსწავლეებს უმართვენ კითხვებს სარწმუნოების და ზნეობის შესახებ, საეკლესიო გალობითურთ. კითხვების საგნენი წმიდა მამათა ცხოვრება, სახარების ანსნა, საეკლესიო საგალობელნი, რომელსაც ყველა შეგირდები გალობენ ერთათ. (**Кавказъ**).

ამ დღეებში გათავეს ეგზამენები თბილისის საბაღოსნო სკოლაში. სწავლა დაამთავრეს 11-მა ყმაწვილმა; იმათში ხუთი ქართველია.

ჩვენ მიეიღეთ შემდეგი წიგნები: 1) „Е. Такайшвили. Матеріалы для Исторіи Грузіи". ეს წიგნი გამოცემულია კავკასის სამოსწავლო ოლქის გამგეობის მიერ და შეიცავს ზოგიერთ ქრონოლოგიურ ცნობებს უკანასკნელი ხუთი საუკუნისას (1444—1855) და კათოლიკოსი დიმიტრე III-ს ორ აქტს.

2) შენდობა, დრამა ერთ მოქმედებაი ფრანსუა კოპპეკი, თარგმნილი ი. ნიკიტინის მიერ. გამოცემა „გლეხისა" № 2. ბათომი.

ქ. ქუთაისის ნოგბათი.

ღმერთო ჩემო!
(სალმური)

ეცნაური დაღი ასეი ქ. ქუთაისს და მის ცხოვრებას. თითქო განგებ იმიტომ ამოუყეია ამ პაწია ქალაქს ჩვენ პაწია ცხოვრებაში თავი, რომ ჩვენი პაწია წინ-მსულელობა, ჩვენი, ერთი ბეწვუნა ცივილიზაცია ალაგმოს და ქუთაისის მეფუტეტნებისა არ იყოს „დაანაზდოს", უკან დაახეევინოს. გადაკითხეთ „Новое Обозрѣніе"-ს 13 ოქტომბერის №-ში ქუთაისიდან კორესპონდენცია და ზემოთქმულში ცხადათ დარწმუნდებთ.

„იყო და არა იყო რაო"—ეს ზღაპრული დეკეზი და სათაური სწორეთ ზედ ქ. ქუთაისზეა გამოჭრილი. იყო ქ. ქუთაისში ქალთა საკერპო სკოლა, და თუმცა სულაც არა ყოფილა რა, მსწრაფულ მოისპო, გაქარწყლდა, გაეამტვერდა; მოისპო, როგორც ერთი ნაადრეეი, ქ. ქუთაისისთვის გამოუყენებელი მოელენა. რომელმა ზენამ ან რამემან ქეენი სასტუკმა ქარმა დაქროლა ამ ქ. ქუთაისის ყველისა და საუკუნო ბნელეთში წარ-ტაცა. არც ის გაბლდათ და არც ეს. ქ. ქუთაისის ცივილიზაციასა და თავის-ნება ბუნებას არაფერი ბრალი არ უდეეს ამ ქალაქის უბედურებაში. ქარი ბუნებრივი კი არ გაბლდათ, ნამდეილ ადამიანური, პირადი, ინდივიდუალურ-სტუტრო, მძლავრ-მეკეთრი, მიმგრეე-მომგრეე, ქარი იყო: ბ. ე.-ი. პეტრიაშეილის ქარი გაბლდათ, და ამ ფრიად ღირსეული გვამის ქარ-გრიგალმა აღეკეა პირისაგან ქეეყანისა ქუთაისის საკერპო სკოლა; ადგეკეა ეკალწმინდათ, ძირიანთ და სამუდამოთ. ბ. პეტრიაშეილი ქ—ის საქალაქო სკოლის უფროსი გახლეადა, ქალთა საკერპო სკოლას კი ამ საქალაქო სკოლაში ჰქონდდა დღე-მოკეე ბინადრობა, და ბ. პეტრიაშე

მას გიზამთი აჭრელებული პატრიაშვილობა მიენიჭა. ქ. ქუთაისი აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ბ. პეტრიაშვილის დედა-ქალაქათ იქნება და დარჩება. ნეტავი მას!

აქეთ ეცნენ, იქით ეცნენ ქუთათურები, რომ საბრალო ქალთა საკერავო სკოლისათვის, 115 მოსწავლისათვის, სადმე სხვა შენობაში გიენინათ ბინა. სათავად-აზნაურო სკოლაში უნდოდათ მოეწყოთ, მაგრამ აქაც ვერ მოგვრთვით. შენობის პატრონმა, ეკიმმ ბ. ს. ლორთქიფანიძემ, რეაქციონული „ბრაწერ“ აჩვენა კეთილის-მონდომე პირთა. სათავად-აზნაურო სკოლის შენობა ითხოვა მტკიცე, საკუთრების კოლოფში გამოდგა მომწყვდეულ-ნაკეტილი, რომ პაწია კეთილი საქმეც ვერ მოუქმნის მას ეერსაიდან შესაძვრენ-შესასვლელს.

სად მიედიეართ, ღმერთო ჩემო!

ჭ ა ბ უ კ ს.

ეც ერთ დროსა, სანატრელსა მომავალსა შეეხარდი: გულის ძგერით, ალტაცებით დროს მიეფეფდი, მიეეტრფოდი. მტკიცე ძმობა, სიყვარული და ერთობა მეც მჯერიოდა; მონებისა დასთრგუნვით ჩემი გულიც ბეეჭველ სრბოდა, მეც ეს მხარე ტაძრათ მიჩნდა, სამშობლოთ ღეთაებისა; მეც სულს ხშირათ მიშფოთებდა ეს ხმა ტანჯვა-ვაებისა, მეც მწყურიოდა, რომ მოძმენი გულს ჩამეკრა, ჩამეკონა, მათთან ცრემლი დამეფრქვია, მათთვის თავი დამშონა... მაგრამ განქრეს, გამოკუდდენ უსუსური ოცნებანი და სიმუხთლე ამ ცხოვრების ერთ დღეს ენახე გაეღიანი... მას აქეთა გრძნობა დაკარა, სურეილები შემიმცირდა, ფიქრნი შავათ შეიმოსენ, გული მტრულათ ამოერინდა.

მარტეოფელი.

„ცვალის“ კორესპონდენციები.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ნაა ზიუდ-ოსტოეი-კუდტეკი მდებარეობს კასპიის ზღვის ნაპირას, დაბა ბოეი-პრობისლიდან თორმეტი ეერსის და მდინარე მტკერის ნაპირიდან ოთხი ეერსის მანძილზე. დაბა ზიუდ-ოსტოეი-კუდტეკი გაშენებულია ძლიერ დაბალ ადგილზე, რის გამო აქ ყოველ წლობით მეტათ გახშირებულია ცოფ-ცხელება, რომლის მსხვერპლათ ბევრი ხდება, მეტადრე მუშა ხალხი, რადგანაც ამოდენა ხალხს ის ერთი ფერშალი ეერ აუეკ, რომელიც მოწყვეულია თეეზის ქარხანის პატრონნის ბ. ისტომპანოის მიერ. კარგი იქნებოდა, რომ დანარჩენ ქარხნების პატრონნიც მოიწვეედენ ფერშლებს მაინც და ამასთანავე იქონიებდენ აფთიაქს თავიანთ მეშობლათვის.

დაბა ზიუდ-ოსტოეი-კუდტეკის ცხოვრების უპირველესს წყაროს შეადგენს თეეზის მოწყვეულობა; აქ არის ამისათვის გამართული ქარხნები. უფრო გამოჩენილი ქარხნების პატრონები არიან: ისტომანოეი, პაპოეი, ალმაზოეი, სარუხანოეი, კამიეი და ამაზოეი; თითოეულ მადგანს ჰყავს დაქირავებული რამდენიმე თეეზის მჭერელი და საკუთარი ნავები, რიცხეთ 40 - 60, თითოზე მუშაობს არა ნაკლებ ოთხი კაცისა. ნავები დილით გაემართებიან ზღვაში, სადაც ანკესები და ბადეები გამართული თეეზის დასაჭერათ. თეეზს კარგა იჭერენ მაშინ, როცა ქარი უბერავს ზღვიდან, რადგანაც ზღვის ღელეის დროს, ტალღებს თეეზი მოაყეენა ტ ანკესზე ადვილათ ეგება. ზღვა, სადაც თეეზს იჭერენ, შეადგენს სახელმწიფო კუთვნილებას და ამიტომ ქარხნების პატრონები და მოიჯარადრე მჭერავები ვალდებულნი არიან აიღონ თეეზის სამრეწველოს გამკეთებისაგან ნებართვის ბარათები.

თითოეულ ქარხანას ყავს გამგე, რომელიც ღებულობს წლიურათ 2000—3000 მანეთამდე, ხოლო ნოქრები თეეურათ 30—40 მანეთამდე, მუშახალხი თეეში ღებულობს 10—12 მანეთს; ზემოხსენებულ პირთ ამას გარდა დანიშნული აქეთ კიდეე დღიური სარჩო და ბინა, ყველას თავის სამსახურის შესაფერათ... აქ იჭერენ თითქმის ყველა ბეკრის თეეზს, რომლებიდანაც აკეთებენ ლაშს, ბუტაგიელს და ხიზილალას. ფუთი კარგი თეეზისა ღირს 7—8 მანეთათ, ხოლო ხიზილალა 40—50 მანეთამდე. —

დაბა ზიუდ-ოსტოეე-კუდტეკში არსებობს ერთკლასიანი სამრეველო სკოლა, რომელშიაც სწავლობენ 80—90-მდე მოწაფეები. ბ. დაეით სოლ. ისტომანოეი ცდილობს ამ ქამთ დააარსოს წიგნთ-საცეეიც.

ოთხს ამა ოქტომბერს დილის 4½ საათზე უეცრათ ამოვარდა ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთის ქარი. ქარხნების მეპატრონეთათვის ეს პირველთან ძალიან სასიმონო იყო, რადგანაც სახოგადოთ ქარი, როგორც ზევით ეთქვეთ, თვეზის ბერის ძლიერ უწყობს ხელს, მაგრამ იმდენ გაუცარუედათ, რადგან ქარი თან-და-თან მატულობდა. ბოლოს ე. ი. 5-ს, ღამის 2½ საათზე, ისე ძლიერათ დაუბერა, რომ მდინ. მტკვარი გადმოხეთქა ნაპირიდან და მთელი ზიფდ-ოსტოეთ-კულტუკი წყალში დაკურავდა. მცხოვრებლებმა გვიან შეიტყეს წყლის გადმოხეთქა; როცა გაიგეს, ყველას თავზარი დაეცა, და მართლაც კალმით ძნელია იმის წერა, რაც იმ ღამეს მოხდა. დილით როგორც იყო ქარმა იკლო; საღამოს 10 საათზე ქარი სულ ჩაეარდა და მას შემდეგ წყალმა თან-და-თან დაიკლო. მოლოთ მაშინ გაიგეს მცხოვრებლებმა, რომ ოჯახის აეეგეულობა, ეთესა კი რამ გაანნდა, წყალს სულ წაეეო. დილით ექვს ოქტომბერს ქარხნების პატრონებმა გაგზავნეს. მუშები ნაეებით ზღვაში ანკეტებზე აგებულ თვეზის მოსატანათ, მაგრამ მუშებს ანკეტები და ბადეები ვეღარ ეპოვეთ ერთი სიტყეთ, ხალხი უკიდურეს მდგომარეობაში იმყოფება. ზარალის აღრიცხეა ჯერ-ჯერობით ყველად შეუძლებელია.

მიხეილ კონტრატი.

**

ლეღვნის სახოგადოება (შორაპნის მაზრა). ლეღვნის სახოგადოებაში შეიდას კვამლზე მეტი მცხოვრებია. აქ ძლიერ იშეიათათ შეხვდებით, რომ ეინმეს ხელის მოწერა იცოდეს; ამის მიზეზი რა არის, რომ სკოლა არ არსებობს.

მოსაეალი ამ სოფელში ძლიერ ნაკლები იცის, რის გამო მცხოვრებნი მუდამ სხეგან ყოფლობენ პირნახულს. ამ სახოგადოების ერთ ადგილს აგებულია ორი ხის სახერხაეი ქარხანა. ერთი იმათგანი ეკუთვნის ოზურგეთელ მოვაჭრეს, გოგელიას, და მეორე უცხოელ კაცს, ეალერონს. ადგილობრიეი მცხოვრებნი საკმარისათ პოულობენ სამუშაოს ამ ქარხნებში, ეალერონს ქარხნის მმართველათ კეთილსინდისიერი კაცი ჰყეეს დაყენებული; ეს არის ა. გუგუშეილი. ამ ოქტომბრის ორს მატარებლით ბ. გუგუშეილი ამოეიდა ბათუმიდან სდ. მარელისში მუშებისათეის ფულის დასარიგებლათ. სადგურიდან გუგუშეილმა თან წაიყოლია ერთი ყარაეული (ჩეენია). შუა გზაზე უცბათ დაუწყდათ მათ ს�ი კაცი, რომლებმაც პ-ეველათ ყარაეულს თოფი წაართეეს და შემდეგ მიმართეს გუგუშეილს. უკანასკნელმა მოინდომა წინააღმდეგობის გაწეეა, მაგრამ ამ დროს აეაზაკებმა ესროლეს თოფი და გუგუშეილი მარჯვენა მხრაში დაჭრილი დაეცა. მიეცენდენ ყარაეცები და რაც რამ ფული ჰქონდა სულ წაართეეს. წაართეეს აკრეთეე ცხენებიც, რომლებზედაც ყარაეცები შესხდენ და არხეინათ გაუდგენ სასოფელო გზას. თუმცა სოფლელები უკან დადგენენ ყარაეცებს, მაგრამ რაღას დაალცდენენ. როცა სოფელს გაკილდენ, ყარაეცებმა ცხენები დატოვეს და „ორიდელას“ სიმეცერით გაუდგენ გზას. ამბობენ, ოთხი ათას მანეთზე მეტი წაიღეს. საქმე გამოძიებაშია. ყარაეული ორიოდე სხეა შემჩნეული კაცი დაატუსაღეს.

ს. ჯაბუა.

**

სოფ. მარადიდი (ჭორეოხის ხეობა, ბათუმის მხარე). აქაურებს არ ე�rhkson სკოლა. მართალია, ხუთი წლის წინათ აქ არსებობდა პატარა სკოლა, რომელიც გახსნა აწ განსეენებულმა ადგილობრიემ მაზრის უფროსმა (ის იყო მაჰმადიანი მაიორი ახმედ ეფენდი ხალეაში), მაგრამ იმ დროს აქ არაეის არ ჰქონდა შეგნებული სწეავლა-განათლების სარგებლობა და ამიტომ არაეის სურდა წერა-კითხეის ცოდნა. ფიქრობდენ, ეითომც მათი შეილები სწეავლას შემდეგ გაგიაურდებოდენ, ე. ი. გაქრისტიანდებოდენ. მოოლოთ ხსენებული ხალეაში, რომელსაც დიდი გალეენა ჰქონდა თავის მაზრაში, აეალებდა ხალხს ბავშვების სკოლაში მიცემას. მაგრამ მოკლე დროში ხალეაში გარდაიცალა; მაშინ ეიღა დატოვებდა სკოლაში ბავშს და ამნაირათ გაუქმდა აქ სკოლა. იმ სკოლაში ნასწავლი ახლაც არის რამდენიმე, რომლებმაც ცოტაოდენი წერა-კითხეა იცეინ. აქ-იქ ჯამბეთან არსებობს მედრესეები (თათრული სკოლები), რომლებშიაც მასწავლებლათ არიან ადგილობრიეი ან სათათრეთიდან მოსული ბოჯღები; ეს უკანასკნელნი მეტრ-მეტი უეიცენი არიან, მაგრამ ხალხს კი ამათი სატე�rhkson სჯერა. პაწაწკინა ბავშვებს აბარებენ მათ სასწავლებლათ და ათი წლისა რომ გახდებიან მხოლოთ ანბანი აქეთ შესწავლული. შემდეგ, ეისაც სურს და შეძლება აქეს, ბავშს გზავნის სტამბოლში სწავლის გასაგრძელებლათ, სიდანაც შეიდ-რეა წელს შემდეგ ბოჯღებათ ბრუნდებიან, მაგრამ ამას დიდი ძალი ფული ეჭირება, ამიტომ ბავშებს ხშირათ არა გზავნინან.

ღღეს აქ ძლიერ საჭიროა სკოლის გახსნა; თეინ ადგილობრიე მცხოვრებლებმაც რამოდენიმეთ უკვე შეგნეს წერა-კითხეის ცოდნის აუცილებელი საჭიროება, მაგრამ ეინ არის იმისთანა, რომ ეს საქმე ითა-

ეოს. შარშან აქაურმა საზოგადოებამ გადაწყვიტა თხოვნის მიცემა ლუბერნატორთან სკოლის გახსნაზე, თხოვნა კიდევე გაიგზავნა სადაც ჯერ იყო, მაგრამ ჯერ-ჯერობით პასუხი არ მოსულა.

ნ. ერეკლიანიდ[illegible].

* * *

გუდუთია (აფუხაზეთი). აქაური სამკითხველოს საქმე როგორც იყო მოიწყო და დღეს კი უფრო იმედიანად შეეყურება. განსაკუთრებით დიდი შრომა მიუძღვის მამა იასონ ჩაჩანიძეს. რაც ის საზოგადოებამ ამორჩია თავმჯდომარეთ, მას შემდეგ მკითხველთა რიცხვი მატულობს. დიდი ამაგი მიუძღვის მას აგრეთვე გუდუთის საზოგადოების წინაშე. უფრო საყურადღებოა ის გარემოება, რომ მან მონათლა 800-მდე აფუხაზი. მისი ქადაგებით, თავმდაბლობით, ტაბილი სიტყვა-პასუხით და მაგალითებით იქმედის მიეყვანა ეს ხალხი, რომ დღეს არც ერთი მათგანი ნამდვილ ქართველ მართლ-მადიდებელ ქრისტიანს არ ჩამოუერდება და გულდასმით ისმენს მის მამა-შვილურ დარიგებას. განსაკუთრებითი ყურადღებას იქცევს ჰისი ქადაგება და წერილი ღრმა წაკითხული სახარების განმარტება. მამა იასონი ამორჩეულ იქნა უკენ-ჭოთ სამკითხველოს მმართველობის თავმჯდომარეთ; ყველა საქმეები თითონ განაგებს და ყოველ გაერ საშოალებას ხმარობს ბიბლიოთეკის გასაუმჯობესებლათ. დიდათ დაგეხმარა და სამუდამო წყარო აღმოუჩინა აგრეთვე ხსენებულ სამკითხველოს ბესარიონ ბ. ჩიქოვანმა. მისი წყალობით სამკითხველოს დაეთმო უფასოთ სახლი, შეშა და სანათი.

თ. გ—ძე.

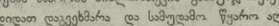

ვაჟა-ფშაველას პოეზია.

(კრიტიკული ცდა.)

ავტორი ალბეგს ამბრალამ ლეონტაჯი ჩემის სტატიისა.

პასუხი.

ეელა იენრობს ჩვენში ძმათა რაზიკაშვილთა, ამ პოეტიურ სამეფოს,—თეფლს, ეაჟასა და ბაჩანას. ამათში, ძმებზე უფრო, ეაჟაა თავის ზმოზეელ ხალხთან დახლოებულები. მის პოეზიას ისე ღრმათ აქვს ხალხში გადგმული ფესვები, როგორც მისი სამშობლოს მთეს—დედამიწის გულში, და იმიტომ გვიდგას ეაჟა თეალ-წინ ასე ამაყათ, უშიშრათა, და ახოვან-დიდებულათ. მისი პოეზია დედამიწის ნაყოფია, ბუნების მძლავრი მოელენაა.

ეაჟას არც ერთ უცხოელ მწერლობაში არ გადუხეეია, პირდაპირ თავისი მთიულეთის მწე

განგმირეს თავისი მწარე ისრებით, და საბრალო მსხვერპლნი მათ ფეხ ქვეშ მოიკუნტრუშნენ სიმწარისაგან და დაილუპენ. ზოგი ედა-მიწის გულის მკედარ უდაბნოში მოხედა და იკ ადაბნა, დაკვნა და დაილია შიმშილ-წყურვილისთ. მაგრამ ერთი თავ-გამოდებული ფუსფუნების ჯგუფი მაინც გადეურჩა სიკვდილს. მაშინალ—დაქანცული ძლივს მიეფორთხა იგი ედადამიწის გულში ცხოვრების წყაროს, და აქ წამსვე იცვალა ფერი,—გამხნედდა და გამოკაცდა. მთელი თავ-ი მოსილყარული გულის ძარღვები აავსეს ფუსფუნებმა ცხოვრების წყლითა და აგზავნეს მაღლა, ბუჩქში მომაკალი ყვავილ-კოკორის გამოსაკვებად. მოლოდინით ტანჯული ბუჩქი შეკრთა ნეტარებით და მაღლა აიღო თავი. უეცრათ მოზღვაებულმა სიცოცხლემ გაუღიცძა ძას მთელ სხეულში მიძინებული იმედი დ მან ათასი ნორჩი, მშვენე ფურცელებში გააპო კუკურები დ თავ-ისუფლათ გაიშალა მზეში. მხიარული შრიალით აუწყა მან ქვეყანას თავისი ნამდვილი გეორგენის, თავისი ყვავილის მოახლოებულები გამოცხადება. და ყვავილი გამოკაცდადა. შენენებთ ლალი აქშვა იგი მაღლა, ნაზათ იფეთქა, გაიშალა და მზეს უხეთ ოფესო ლამაზი გული თავისი თბილი, ცხოველი სხეების შეკეთ.

გენოილი გაშლილი ყვავილია ერისა, ერის ნიჭიერების გეორგენია, ფუსფუნი კი ღრმათა ჰქონ ერის გულში გადგმული, მისი სულის პოეზიით საზრდოებს.

თუ ბუჩქის ჯან-საღობა გინდათ შეიტყოთ, ფუსფუნი მოუთხარეთ და ამას ცხადათ დაინახავთ; ერის, ხალხის ჯან-საღობაც ასე შეიტყობა. ხალხის პოეზიას, მისი სულის მისწრაფებას უნდა დაკკერდეთ, მისი გულის სიმების ქნერას უნდა დაუგდოთ ყური ᲩᲔ შეიტყოთ ხალხის ძალიერებას. ერთი ამისთანა საღ,ძლიერი ᲩᲔ მხიარული სიმი ᲩᲔᲜᲘ ერის გულში ეკა-ფუშაველს პოეზიაა და ტურფა მომაკალის კოლოზე ქნერს ᲩᲔᲜᲘ ᲡᲐᲮᲘᲡᲐᲠᲣᲚᲘᲗᲐ.

ᲩᲔᲜᲘ ᲐᲬᲛᲧᲝ ᲧᲕᲐᲕᲘᲔᲚ-ᲧᲕᲐᲕᲘᲝᲜᲘᲡᲐ და ᲩᲔᲜᲘ ᲓᲔᲓᲐᲔᲓᲔᲚᲘ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲡᲣᲚᲘᲡ ᲡᲐᲮᲠᲓᲝ-ᲡᲐᲪᲕᲔᲑᲘ ᲘᲚ ᲘᲛᲘᲔᲚᲘᲐ, რომელსაც ᲩᲔᲜᲘ ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ ᲔᲙᲝᲪᲮᲚᲝᲑᲗ და ᲛᲘᲗ ᲔᲙᲝᲪᲮᲚᲝᲑᲗ და ᲔᲡᲣᲠᲒᲔᲑᲣᲚᲝᲑᲗ.

ᲔᲙᲐ-ᲤᲨᲐᲕᲔᲚᲘᲡ ᲒᲐᲛᲬᲘᲤᲘᲡᲓᲘᲡ, ᲙᲘᲗᲮᲕᲘᲗ-ᲤᲨᲐᲕᲔᲚᲘᲡ ᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲘᲡ ᲑᲜᲔᲚᲘᲗᲐᲜ ᲘᲧᲝ ᲩᲔᲜᲘᲗᲕᲘᲡ. ᲐᲛ ᲔᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲩᲔᲜᲘᲡ ᲐᲮᲠᲘᲗ, ᲛᲨᲕᲔᲜᲔ ᲤᲣᲠᲪᲚᲔᲑᲘᲗ ᲒᲐᲐᲮᲛ ᲙᲣᲙᲣᲠᲘᲗᲔᲑᲘ ᲓᲐ ᲗᲐᲕᲘᲡᲣᲤᲚᲐᲗ ᲒᲐᲘᲨᲚᲐ ᲛᲖᲔᲨᲘ. ᲛᲮᲘᲐᲠᲘᲡᲣᲚᲘ ᲨᲠᲘᲐᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲐᲣᲬᲧᲐ ᲛᲐᲜ ᲥᲕᲔᲧᲜᲐᲡ ᲗᲐᲕᲘᲡᲘᲡ ᲜᲐᲛᲓᲕᲘᲚᲘ ᲒᲔᲝᲠᲒᲔᲜᲘᲡ, ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲧᲕᲐᲕᲘᲔᲚᲘᲡ ᲛᲝᲐᲮᲚᲝᲚᲔᲑᲣᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲒᲐᲛᲝᲪᲮᲐᲓᲔᲑᲐ. და ᲧᲕᲐᲕᲘᲔᲚᲘ ᲒᲐᲛᲝᲪᲮᲐᲓᲔᲓ. ᲨᲔᲜᲔᲜᲔᲑᲗ ᲚᲐᲚᲘ ᲐᲨᲕᲐ ᲘᲒᲘ ᲛᲐᲚᲛᲐ, ᲜᲐᲖᲐᲗ ᲘᲤᲔᲗᲥᲐ, ᲒᲐᲘᲨᲚᲐ და ᲛᲖᲘᲗ ᲣᲑᲔᲗᲐᲗ ᲐᲣᲬᲧᲐ ᲚᲐᲛᲐᲖᲘ ᲒᲣᲚᲘ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲗᲑᲚᲔᲠᲘ, ᲪᲮᲝᲕᲔᲚᲘ ᲡᲮᲔᲑᲘᲗ ᲨᲔᲥᲔᲗ.

ᲒᲔᲝᲠᲒᲔᲜᲘᲡ ᲒᲐᲨᲚᲘᲚᲘ ᲧᲕᲐᲕᲘᲔᲚᲘ ᲔᲠᲘᲡᲐ, ᲔᲠᲘᲡ ᲜᲘᲭᲘᲔᲠᲔᲑᲘᲡ ᲒᲔᲝᲠᲒᲔᲜᲘᲡᲐ, ᲤᲣᲡᲤᲣᲜᲘ კი ᲦᲠᲛᲐᲗᲐ ᲐᲥᲕᲗ ᲔᲠᲘᲡ ᲒᲣᲚᲨᲘ ᲒᲐᲓᲒᲛᲣᲚᲘ, ᲛᲘᲡᲘ ᲡᲣᲚᲘᲡ ᲞᲝᲔᲖᲘᲐᲡ ᲨᲔᲜᲐᲮᲐᲕᲗ.

თუ ᲑᲣᲩᲥᲘᲡ ᲯᲐᲜ-ᲡᲐᲦᲝᲑᲐ ᲒᲘᲜᲓᲐᲗ ᲨᲔᲘᲢᲧᲝᲗ, ᲤᲣᲡᲤᲣᲜᲘ ᲛᲝᲣᲗᲮᲐᲠᲔᲗ და ᲐᲛᲐᲡ ᲪᲮᲐᲓᲐᲗ ᲓᲐᲘᲜᲐᲮᲐᲕᲗ; ᲔᲠᲘᲡ, ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ ᲯᲐᲜ-ᲡᲐᲦᲝᲑᲐᲪ ᲐᲡᲔ ᲨᲔᲘᲫᲚᲔᲑᲐ. ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ ᲞᲝᲔᲖᲘᲐᲡ, ᲛᲘᲡᲘ ᲡᲣᲚᲘᲡ ᲛᲘᲡᲬᲠᲐᲤᲔᲑᲐᲡ ᲣᲜᲓᲐ ᲓᲐᲙᲙᲔᲠᲓᲔᲗ, ᲛᲘᲡᲘ ᲒᲣᲚᲘᲡ ᲡᲘᲛᲔᲑᲘᲡ ᲥᲜᲔᲠᲐᲡ ᲣᲜᲓᲐ ᲓᲐᲣᲒᲓᲝᲗ ᲧᲣᲠᲘ ᲧᲠᲔᲑᲘᲗ ᲨᲔᲘᲫᲚᲔᲑᲐ ᲩᲔᲜᲘ ᲔᲠᲘᲡ ᲒᲣᲚᲘᲡ ᲔᲙᲐ-ᲤᲨᲐᲕᲔᲚᲘᲡ ᲞᲝᲔᲖᲘᲐᲐ ᲓᲐ ᲢᲣᲠᲤᲐ ᲛᲝᲛᲐᲙᲐᲚᲘᲡ ᲙᲘᲚᲝᲖᲔ ᲥᲜᲔᲠᲡ ᲩᲔᲜᲘᲡ ᲡᲐᲡᲘᲮᲐᲠᲣᲚᲝᲗ.

ᲩᲔᲜᲘᲡ ᲐᲬᲛᲧᲝ ᲧᲕᲐᲕᲘᲔᲚ-ᲧᲕᲐᲕᲘᲝᲜᲘᲡᲐᲐ და ᲩᲔᲜᲘᲡ ᲓᲔᲓᲐᲔᲓᲔᲚᲘ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲡᲣᲚᲘᲡ ᲡᲐᲮᲠᲓᲝ-ᲡᲐᲪᲕᲔᲑᲘ ᲘᲚ ᲘᲛᲘᲔᲚᲘᲐ, რომელსაც ᲩᲔᲜᲘ ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ ᲔᲙᲝᲪᲮᲚᲝᲑᲗ და ᲛᲘᲗ ᲔᲙᲝᲪᲮᲚᲝᲑᲗ და ᲔᲡᲣᲠᲒᲔᲑᲣᲚᲝᲑᲗ.

ᲔᲙᲐ-ᲤᲨᲐᲕᲔᲚᲘᲡ ᲒᲐᲛᲬᲘᲤᲘᲡᲓᲘᲡ, ᲙᲘᲗᲮᲕᲘᲗ-ᲤᲨᲐᲕᲔᲚᲘᲡ ᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲘᲡ ᲑᲜᲔᲚᲘᲗᲐᲜ ᲘᲧᲝ ᲩᲔᲜᲘᲗᲕᲘᲡ. ᲐᲛ ᲔᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲩᲔᲜᲘᲡ ᲐᲮᲠᲘᲗ, ᲛᲨᲕᲔᲜᲔ ᲤᲣᲠᲪᲚᲔᲑᲘᲗ ᲒᲐᲐᲮᲛ ᲙᲣᲙᲣᲠᲘᲗᲔᲑᲘ ᲓᲐ ᲗᲐᲕᲘᲡᲣᲤᲚᲐᲗ ᲒᲐᲘᲨᲚᲐ ᲛᲖᲔᲨᲘ. ᲛᲮᲘᲐᲠᲘᲡᲣᲚᲘ ᲨᲠᲘᲐᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲐᲣᲬᲧᲐ ᲛᲐᲜ ᲥᲕᲔᲧᲜᲐᲡ ᲗᲐᲕᲘᲡᲘᲡ ᲜᲐᲛᲓᲕᲘᲚᲘ ᲒᲔᲝᲠᲒᲔᲜᲘᲡ, ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲧᲕᲐᲕᲘᲔᲚᲘᲡ ᲛᲝᲐᲮᲚᲝᲚᲔᲑᲣᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲒᲐᲛᲝᲪᲮᲐᲓᲔᲑᲐ. და ᲧᲕᲐᲕᲘᲔᲚᲘ ᲒᲐᲛᲝᲪᲮᲐᲓᲔᲓ. ᲨᲔᲜᲔᲜᲔᲑᲗ ᲚᲐᲚᲘ ᲐᲨᲕᲐ ᲘᲒᲘ ᲛᲐᲚᲛᲐ, ᲜᲐᲖᲐᲗ ᲘᲤᲔᲗᲥᲐ, ᲒᲐᲘᲨᲚᲐ და ᲛᲖᲘᲗ ᲣᲑᲔᲗᲐᲗ ᲐᲣᲬᲧᲐ ᲚᲐᲛᲐᲖᲘ ᲒᲣᲚᲘ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲗᲑᲚᲔᲠᲘ, ᲪᲮᲝᲕᲔᲚᲘ ᲡᲮᲔᲑᲘᲗ ᲨᲔᲥᲔᲗ.

ᲒᲔᲝᲠᲒᲔᲜᲘᲡ ᲒᲐᲨᲚᲘᲚᲘ ᲧᲕᲐᲕᲘᲔᲚᲘ ᲔᲠᲘᲡᲐ, ᲔᲠᲘᲡ ᲜᲘᲭᲘᲔᲠᲔᲑᲘᲡ ᲒᲔᲝᲠᲒᲔᲜᲘᲡᲐ, ᲤᲣᲡᲤᲣᲜᲘ კი ᲦᲠᲛᲐᲗᲐ ᲐᲥᲕᲗ ᲔᲠᲘᲡ ᲒᲣᲚᲨᲘ ᲒᲐᲓᲒᲛᲣᲚᲘ, ᲛᲘᲡᲘ ᲡᲣᲚᲘᲡ ᲞᲝᲔᲖᲘᲐᲡ ᲨᲔᲜᲐᲮᲐᲕᲗ.

ᲗᲣ

დაჯილდოვებული მოხუცი მეომარი.

ეს ნახატი გადმოღებულია მხატვარი მ. აგაშის დიდი სურათიდან, რომელსაც ზედ აწერია: „სიკვდილითაც

პყრობილი", გაბდადეს და ეტყვის, „ჯერ რათ მინდა ჩემი ქალთა მზეს ნახვა-საუბარიო, ყველა მაგას გაისათაც მოეასწრობთ?" რასაკვირველია, არაკინ. პირიქით, ჩვენ ყველანი საერთოთ და თითოეული ჩვენგანი ცალკე, ჩვენ ქალთა-მზეთ მ-მართ ეფრენთ „ფრთებ-შესხმულნი, ფიქრზე ულაზოფეს". ეფრენთ წელსვე, და არა გაისათ, ეფრენთ დღეს, ან წუთსა და ამ წამს და ჩვენ ქალთა-მზეთა თანა სანეტარო ტიტან-ალეკს-სიყვარულობით ეტკბებით.

აბა, თითით მანიშნეთ, ვის გადაუდგია ჩვენში ყველა ესენი გაისმდის. თუ მანიშნებთ, მე ყველა ჩემ თქმულს გადვიქცევ და სხვანაირ კილოზე დავიწყობ ჩემ სიმებს. მაგრამ ეიცი, რომ ვერ მანიშნებთ და იმიტომ გაჩალვართ გულ-დაჯერებული. რა მენება, რა მორალი უნდა გამოეწეროთ ახლა ყველა ზემო-თქმულიდან? არაფერი სამხიარულო მორალია, ღვერომან იკის. გამოდის, რომ ჩვენ ჩვენი ქალთა-მზენი უფრო ცოცხლთ, უფრო ადამიანურათ გეიყვარს, ვინემ ჩვენი ქეიყანა. სამშობლო დროებით სატრფოს ეანაკვალეთ. „სამშობლოო არსად გაგეკარება, სატრფოს კი ითასი გზები აქეს თვალ წინ გახსნილიო".

სხვა კილოზე დაწყობილმა ჩვენმა სწავლამ დაგეიქნო გულში ცოცხალი ყვავილი და მბოლოთ გონება გაგეინთლა. რომელ გრძნობას შეუძლია ცვე გონების, წმინდა ფილოსოფიის, უწყალო ანალიზის მკვეთი ნიშტარი აიტანოს? ჰამლეტი ხომ მისმა საკუთარმა ხუთმა სტრიქონმა დაღუბა და სხვამ არაფერმა. აბა თქვენ თითონ დაუგდეთ ყური.

„ეი, ასე გვზლის ლაჩრათ ჩვენივ ცნობიერება,
„გამბედაობის ბუნებითსა ფერს ძოწეულსა,
„ადამიანის ფიქრი მკრთალი მოჰფენს თვის შუქსა
„ედა სასახელო ძლიერ საქმეთ დადათ განზრახულთ
„მოუსპობს დენას ჭ მოქმედებას ამობდის სულსა.

სიყვარულიც გამბედაობის გვარისაა, მეტადრე ქართული ენის სიყვარული და ყველას კარგა მოგეხსენებთ რა ადგილია ამ გამბედაობის გადადებ... გაისმდის.

ეაი იმ გადადებულ ქართულს, რომელსაც ყველთა მსელელობა უნეთთ ნაჯარის ფერულს თავზე. თანდა-თან სულ უფრო-და-უფრო გაგეჭირდება მისი მიგნება. ამ გაისს ის გაისი გადაეფინება ზედა და ბოლოს ბევრი უნდა ექვეთ ამ ჩვენი გულის გაისებში, სანამ მის სილრმეში მიმქრალ მისუსტებულ ენის ღვთიურ ნაპერწკალს გამოეკეკეთედეთ.

გულში თუ ჩვენი ქეყენის სიყვარული გეიღეიეის, რაც უნდა უცბო შეურლობაში მიეეშურებოდეთ, როგორც ქართველს არაგეის ნაპირებზე, ისე ჩვენც არ გაგეიძლება გული, რომ ჩვენი ენის „მაბიბინე, შეეგით მამზრალ" ნაპირთ ბუჩქებში ნაწყლისხან მაინც არ ჩამოგტეთ ჩვენი მეცადინეობის რაშიდან, სიამოენებით არ განეიცენოთ, სამყარ მაინც არ გადაკრთან ჩვენი ქეეყნის ცხოველი ნეტარი, ცხენი არ მოეაძოეთ, თვალი არ მოგატყუოთ, შუბლი არ გაეიგრილოთ, ერთი ქართველურთან „მრავალ-ტამიერ" მაინც არ შეეძახოთ ჩვენი ენის ამწვანებული მთეს, „ლი მერმე თუნდაც დაგეიგეიანდეს,

-ი სთეის სულაც აღარ დაეღონდეთ".

ამწვანებულმა მთებმა გაესხსენეს, რომ მთიულებზე და მთიულთა პოეტზე, იმათი გულის პასუხის ფარმაზე, იმათ საერთო ენაზე მქონდა ლაპარაკი. ფშაური ქართულის კილო სულ განსხვავებულია, და ამაში ეაკას პოეტიდან ამოღებული ერთიუშეეინერესი მაგალითი გვარწმუნებს. პოეტს „ბახი ტრიონი" ჰქეია სახელათ. იმის განხილეას თაეის ადგილას შეეუდგებით, ახლა კი ის ადგილი ამოეწეროთ, სადაც ჩვენ მთიულთა გმირული ლაშქარი მოიყრის თავსო.

ივსება ლაშარის გორი
ქორ შავარდენს ფართა,
დროშები ტ ბსის ეკურთსეკენ
ეელერათ აწედიდის ტართა.
რაოშეთ მოეადენ სეკსეურნი,
ხუმეკეკურნი ცხრანი,
ამტეთა ბთაკეს ქენი,
ეანეტარეულნი ძმანი;
ეკუდნეულ ჩამოსეკედა
ნოშარეული სარა;
ხეკსეურთ, რო ზეკემ მოსხმ,
ეინ ბაიმეკეარეს ეარა.
ეორმეშეულთ, ეაეულთ ბიეკესა
ღეულეებიეა სტანა;
ხსხატეულთ ტხენთ ეფსის ხმმ
ეაეხრაილა მთანა;
მეკეეარი დაეწეკეს ნაბეკი,
მოკეეეთ ეკეძოეკეეს ეეხნაა.
თითოო ხეკს არაეკეისსა
თან მოსხეკეს ლაშრის ეეარა.
ფშაკელის შეეიეკეიეე მოეიდენ,
ხეკლთეკეს თან მოეკეეკეა ჩეკარა
რა ხსმეარი დროო ეარის,
რა ხსმეარი ეკეიმა!
მოეიდენ ეფსეშეკეეეეი,

მეოდენნი თავ-ის ᲬᲘᲜᲐᲜᲐ,
ᲒᲘᲜᲐᲜᲘᲗ ᲬᲣᲚᲘᲗ ᲗᲐᲕᲘᲡᲐ,
რᲐᲜ ᲓᲠᲝ ᲨᲔᲜᲘᲗᲔᲚ ᲔᲓᲔᲚᲘᲡᲐ;
ᲑᲐᲠᲘ ᲨᲣᲛᲔᲚᲘᲗ ᲓᲔᲜᲗᲘᲡᲐ,
ᲓᲔᲠᲬᲐᲜᲘ ᲛᲘᲝᲓᲐ ᲗᲥᲔᲜᲘᲡ:
ᲞᲐᲢᲠᲝᲜᲘᲡ ᲒᲣᲜᲔᲑᲘᲡ ᲛᲔᲝᲓᲔᲜᲘᲗ
ᲗᲐᲕᲘᲗ-ᲛᲝᲛᲔᲠᲬᲘᲚᲘ ᲒᲐᲠᲜᲘ.
ᲒᲘᲜᲐᲜᲘᲗ ᲒᲐᲜᲐᲠᲘᲡᲐᲒᲐᲜ
ᲛᲘᲜᲘᲜᲔᲑᲣᲠᲘ ᲒᲐᲠᲜᲘ.
ᲛᲘᲛᲝᲕᲘᲗ ᲠᲝᲓᲘᲡ ᲒᲐᲠᲒᲐᲜᲘ,
ᲐᲠᲒᲐ ᲐᲛᲘᲡ ᲭᲘᲠᲘᲡᲐᲜᲘᲡ ᲛᲘᲠᲜᲘ!
ᲙᲔᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲒ ᲓᲐ ᲔᲚᲘᲡᲘᲡᲗ, ᲡᲐᲚᲐ ᲙᲔᲚᲔᲑᲘᲡᲐ,
ᲛᲗᲘᲜᲐᲠᲔᲚᲘᲡ ᲒᲣᲜᲔᲑᲘᲡ ᲓᲔᲠᲬᲐᲜᲘ.
ᲒᲐᲕᲘᲡᲣᲠᲜᲔᲑᲘᲡᲐᲒᲐᲜ-ᲒᲐᲜᲘᲓᲝᲠᲘᲡᲐ
ᲒᲚᲘᲜᲘᲡᲐᲒ ᲛᲘᲝᲕᲘᲡ ᲢᲣᲠᲘᲜᲘ.
ᲛᲝᲠᲒᲝᲜᲔᲚᲘᲡ ᲒᲝᲜᲔᲑᲘᲡ ᲛᲗᲠᲔᲚᲐᲜ
ᲙᲣᲛᲣᲜᲘ ᲓᲝᲛᲘᲡ ᲛᲣᲠᲜᲘ..
ᲓᲝᲜᲘᲗᲐ ᲓᲐ ᲓᲐᲠᲘᲡᲐᲜ ᲛᲐᲠᲗᲝᲜᲘᲡ
ᲛᲐᲢᲠᲔᲚᲘᲡ ᲡᲐᲠᲜᲐᲒᲐᲜ ᲓᲔᲠᲬᲐᲜᲘ.

აი, ᲛᲨᲕᲔᲘᲔᲚᲘ და ᲛᲨᲕᲔᲘᲔᲚᲗᲐ ᲔᲜᲐ, ᲡᲢᲠᲔᲚᲘ ᲠᲘᲩᲘᲜᲘᲡᲐ, ᲞᲘᲠᲓᲐᲞᲘᲠ ᲮᲐᲚᲮᲘᲡ ᲒᲣᲚᲘᲐᲠᲓᲐᲜ ᲐᲛᲝᲠᲬᲔᲚᲘᲡᲐ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲘᲪ ᲚᲔᲚᲘᲡ ᲝᲠᲛᲐ ᲜᲐᲮᲐᲠᲔᲚᲘᲐᲠᲓᲐᲜ - ᲣᲪᲮᲘᲡ ᲛᲐᲓᲐᲜᲘ... ᲔᲜᲐ ᲓᲘᲜᲯᲘ. ᲔᲜᲐ ᲛᲫᲚᲐᲕᲠᲘ, ᲔᲜᲐ ᲛᲐᲢᲠᲝᲤᲝᲡᲘᲐ. ᲠᲐ ᲒᲔᲒᲝᲛᲘᲡ ᲛᲐᲡ ᲡᲘᲠᲐᲗᲘᲡ ᲛᲐᲧᲣᲠᲜᲔᲑᲔᲚᲗᲐᲜ? ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲗᲕᲐᲚᲨᲘᲜ, ᲛᲐᲢᲠᲝᲤᲝᲡᲘᲡ ᲣᲛᲪᲚᲔᲡᲘ ᲝᲜᲘᲡ ᲛᲘᲜᲐᲮᲐ. ᲡᲘᲪᲘᲪᲮᲚᲘᲗ ᲓᲐᲒᲒᲘᲠᲘᲤᲔᲜ ᲗᲕᲐᲚᲗᲐᲜ ᲨᲔᲡᲘᲡᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲐᲠᲘᲐᲜ ᲔᲠᲗᲛᲐᲜᲔᲗᲗᲐᲜ ᲓᲐ ᲛᲐᲢᲠᲝᲤᲝᲡᲘᲡ ᲐᲛᲐᲖᲔ ᲛᲔᲢᲘᲠ ᲐᲠᲐᲜᲣᲒᲘᲠᲘ ᲣᲜᲓᲐ. ᲩᲕᲔᲜ ᲗᲕᲐᲚᲗᲐ ᲓᲐ ᲡᲣᲠᲗᲐᲜ ᲨᲔᲡᲘᲡᲚᲔᲑᲘᲡ-ᲮᲝᲠᲪᲔᲑᲣᲚᲘ ᲐᲠᲘᲐᲜᲘ ᲣᲜᲓᲐ ᲛᲘᲜᲐᲮᲔᲡ. ᲛᲘᲡᲘ ᲡᲘᲢᲧᲕᲐᲗᲐ ᲐᲠ ᲐᲘᲢᲘᲜᲔᲑᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲡᲣᲚᲗᲐ-ᲓᲐᲛᲘᲛᲝᲚᲛᲝᲚᲐ, ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲛᲫᲚᲐᲕᲠᲘ, ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲛᲫᲚᲐᲕᲠᲘ ᲙᲚᲔᲚᲘᲡ ᲒᲣᲚᲘᲡᲒᲐᲜ ᲐᲛᲝᲠᲬᲔᲚᲘᲡᲐ, ᲡᲘᲪᲘᲪᲮᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲡᲐᲡᲘᲐ ᲛᲝᲫᲠᲐᲕᲘᲡ ᲨᲘᲜᲐᲐᲠᲡᲘᲡ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲘᲪ ᲠᲘᲩᲘᲡ ᲯᲐᲠᲨᲘᲜᲐ ᲒᲛᲘᲠ ᲨᲕᲘᲔᲚᲘᲡ ᲚᲘᲛᲐ-ᲒᲣᲚᲛᲫᲚᲐᲕᲠᲘᲡ ᲡᲣᲚᲘᲐ — ᲡᲘᲪᲘᲪᲮᲚᲘᲐ, ᲡᲮᲕᲐᲜᲐᲘᲠᲐᲗ ᲐᲠ ᲐᲘᲢᲘᲜᲔᲑᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲡᲣᲚᲗᲐ-ᲓᲐᲛᲘᲛᲝᲚᲛᲝᲚᲐ, ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲛᲫᲚᲐᲕᲠᲘ, ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲛᲫᲚᲐᲕᲠᲘ ᲚᲘᲛᲐᲜᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲨᲔ ᲛᲘᲓᲘᲗ. ᲐᲥ ᲤᲝᲠᲛᲐ ᲘᲡᲔ ᲒᲐᲠᲡ ᲨᲔᲛᲝᲠᲩᲘᲜᲔᲑᲐᲡ ᲨᲘᲜᲐᲐᲠᲡᲘᲡ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲘᲪ ᲠᲘᲩᲘᲡ ᲯᲐᲠᲨᲘᲜᲐ ᲒᲛᲘᲠ ᲨᲕᲘᲔᲚᲘᲡ ᲚᲘᲛᲐ-ᲒᲣᲚᲛᲫᲚᲐᲕᲠᲘᲡ..

„ᲨᲣᲑᲝᲛᲘ ᲢᲠᲘᲐᲓᲪᲔᲣᲜᲘᲡᲐ ᲗᲥᲕᲘᲜᲘᲓᲐ, ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲒᲠᲘᲐᲓᲪᲐ“

ᲜᲐᲛᲓᲕᲘᲚᲘᲡᲐᲜ ᲛᲘᲮᲔᲓᲐ ᲩᲕᲔᲜ ᲗᲕᲐᲚᲗᲐ-ᲬᲘᲜ, ᲓᲐ ᲐᲠᲐ ᲡᲘᲢᲧᲕᲘᲗᲐᲜ. ᲡᲢᲠᲘᲥᲝᲜᲘ ᲨᲣᲐ ᲙᲘ ᲐᲠᲐ, ᲞᲘᲠᲓᲐᲞᲘᲠ ᲐᲠ ᲡᲢᲠᲘᲥᲝᲜᲘᲗᲔᲜᲘᲡ ᲯᲘᲨᲔᲜᲘᲡᲗᲐᲜ ᲨᲔᲛᲘᲜᲓᲐ ᲛᲫᲚᲐᲕᲠᲘ ᲛᲘᲜᲘᲡᲗᲐᲜ ᲓᲐᲛᲘᲜᲔᲑᲣᲚᲘ ᲓᲐ ᲩᲐᲜᲔᲑᲘᲡᲗᲐᲜ ᲯᲐᲠᲨᲘ ᲛᲘᲣᲠᲬᲔᲚᲘᲐ, ᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲔ ᲚᲐᲛᲘᲡᲗᲐᲜ ᲛᲘᲣᲠᲬᲔᲚᲘᲐ ᲡᲘᲣᲚᲘᲡ ᲛᲔᲪᲘᲠᲘᲠᲔᲑᲐᲛᲘ [1]) ᲛᲘᲘᲪᲘᲚ ᲛᲝᲜᲐᲬᲘᲚᲔᲑᲘᲗ ᲐᲠ ᲨᲕᲘᲔᲚᲘᲡ ᲡᲘᲪᲘᲪᲮᲚᲘᲡ ᲒᲐᲛᲘᲕᲔᲚᲔᲑᲘᲗ; ᲗᲣᲛᲪᲐ ᲚᲘᲛᲐᲒᲠᲝᲖᲘᲡ ᲑᲔᲠᲘ ᲗᲐᲜᲓᲐᲛᲝᲐᲖᲠᲘ ᲰᲕᲐᲚᲔᲑᲘ, ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲐᲛᲘᲡᲗᲐᲜᲐᲒᲐ ᲛᲠᲐᲕᲐᲚᲘ ᲛᲝᲬᲘᲜᲐᲐᲛᲓᲔᲒᲘᲜᲔᲑᲘ ᲐᲦᲛᲝᲩᲜᲓᲐ. ᲐᲮᲚᲐ ᲩᲕᲔᲜ ᲐᲦᲘᲜᲘᲨᲜᲐᲕᲗ, ᲗᲣ ᲠᲘᲡᲨᲘ ᲐᲠ ᲔᲗᲐᲜᲮᲛᲔᲑᲘᲗᲐᲠ ᲚᲘᲛᲘ-

[1]) ᲘᲮ. ᲙᲘᲚᲔᲓᲐ № 43.

[1]) ᲠᲘᲡᲘᲡ ᲛᲔᲠᲘᲚᲘᲡᲐ ᲨᲝᲠᲘᲡ ᲓᲐᲯᲐᲮᲘᲡᲯᲔᲑᲘᲗ: ᲓᲝᲜ. ᲓᲐᲠᲓᲘᲚᲘ, ᲓᲝᲛᲘᲜᲘᲙᲝᲡᲘᲡ ᲗᲐᲜᲓᲐᲛᲝᲐᲖᲠᲘ, ᲖᲐᲒᲠᲔᲑᲘᲡᲘᲡ, ᲒᲣᲚᲤᲘᲠᲜᲘᲡ, ᲓᲝᲛᲘᲜᲘᲙᲝᲡᲘᲡ ᲛᲝᲬᲘᲜᲐᲐᲛᲓᲔᲒᲘᲜᲔᲑᲘ, ᲙᲔᲚᲘᲡᲘᲡ: ᲑᲔᲚᲘᲐᲙᲝᲡᲘ, ᲢᲠᲘᲐᲪᲘᲡᲐᲡ ᲓᲐ ᲡᲮᲕᲔᲑᲘ.

ბრაზოს მოწინააღმდეგენი და ამასთან მოეკიდნენ ზოგიერთ კრიმინალისტების აზრს დამნაშავეზე.

ყველაზე უფრო მეტი კამათობა გამოიწვია ამ სწავლის ანატომიურმა ნაწილმა. ლომბროზო, როგორც ზემოთ მოგიხსენიეთ, ამტკიცებს, რომ არსებობს განსაზღვერული ანთროპოლოგიური ტიპი დამნაშავისა და ამასთანავე აგვიწერს ნიშნებს.

ლომბროზოს მოწინააღმდეგებმა დაწერეს მრავალი ანთროპოლოგიური გამოკვლევანი, რომლებიც გვიმტკიცებენ ლომბროზოს შეცდომებს. სხვათა შორის, ამ გამოკვლევებიდან ჩანს, რომ ის ნიშნები, რომლებიც ლომბროზომ აღნიშნა დამნაშავის ტიპისათვის, აღმოჩენილთან იმისთანა პირებს, რომლებიც არასოდეს არავითარ დანაშაულობაში არ გარეულან და რომლების სიპატიოსნე ეჭვს გარეშეა. ყველა მოწინააღმდეგენი იმას უსაყვედურებენ ლომბროზოს, რომ ძლიერ გაჯერიადა და გამბრალეა ეს ნიშნებიო და თავისებურად ახსნაო.

უფრო საფუძვლიანთ არის დამტკიცებული ლომბროზოს მიერ შემდეგი: პატარა სტეტი თავის-ქალისი, დამნაშავის ტანის სიმსუბუქე, შუბლის ძვლის სიპატარაე და აქედან ამ ტანის ნაწილის სიმკირე, პროგნატიზმი ესე იგი ქვემო ყბის წინ წამოწეეა და ასსმატრია სახის ნაწილებისა.

ლომბროზოს, იმის დასამტკიცებლათ, რომ დამნაშავე ჭკუა-გონენებით დაბლა დგას, მოაყავს სხვათა შორის, ის საბუთი, რომ იმის ტანი წონით მზატეაო.

ხოლო Gauss (მატემატიკოსი) და Liebieg (ქიმიკოსი) ის აზრის არიან, რომ ტანის სიმძიმეს არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს ინტელექტთან (გონებასთან).

Bischoff (ანატომი) და სხვები იმ აზრის არიან, რომ დამნაშაეეთ აქვთ საშუალო სიმძიმის ტანი, როგორც სხვებს; ძლიერ მაღზეეკი ტანი ინშეიათია დამნაშავეთა შორის; ხოლო ძლიერ მძიმე ტანი უფრო ხშირია დამნაშაეებში, ვინემ პატიოსან ადამიანებში. ეს კი სრულებით წინააღმდეგია ლომბროზოს თეორიისათვის. შუბლის ძვალი რომ პატარა აქვთ დამნაშაეეთ, ამას არავინ უარ-ყოფს, მაგრამ, თ ვ ამის რამდენად დიდი გავლენა აქვს გონების ძალაზე, ამის შესახებ მეცნიერნი ჯერ ეერ შეთანხმებულან.

ამ დღეებში გამოვიდა მოსკოვის უნიეერსიტეტის პროფ. ზერნოეის თხზულება, [1]) სადაც ეს უკანასკნელი ამტკიცებს, რომ შუბლის ძვლის სიდიდეს არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს ტეინთანო.

ლომბროზო დიდ მნიშვნელობას აძლეეს იმ მიმოხვეეულებათა (fissurae), რომლებიც ტვინზე არიან გადაბლართულნნი; ამასთანავე გვიმტკიცებს, რომ დამნაშავის ტვინზე არის იმისთანა მიმოხვეეულებანი, რომლებიც მოწმობენ მის ჭკუ-გონენის დაქვეითებას.

იტალეელი პროფ. Mingazzini და მეცნიერი Debierr-ი იმ აზრის არიან, რომ დამნაშავის ტვინის მიმოხვეეულებანი ხშირათ წარმოადგენენ ატავიურ და ატავისტურ ფორმებს.

პროფ. ზერნოეი ამათ არ ეთანხმება და ამბობს, რომ იმ 25 სხეა-და-სხეა გვარ დამნაშაეეთა ტეინიდან, რომლებიც ჩემს კოლლეკციას შეადგენენო, მე დაეწერმეწდი, რომ არავითარი განსხეავება არ არის დამნაშავეის და არა დამნაშავის ტვინის მიმოხვეეულებათა მოყვანილებაში. აქეე უნდა მოეიყვანოთ Giacomini-ს აზრი, რომელიც სრულებით ეთანხმება პროფ. ზერნოეის აზრს. ეს მეცნიერი იმ აზრისაა, რომ დამნაშაეეთა ტეინს არავითარი განსხეავებული ბეეედი არ აზის და მხოლოთ წარმოადგენს იმ ინდივიდიალურ ცელილებებს, რომლებიც ყოველ ადამიანის ტვინზე შეეეიძლია შეენიშნოთო.

თუმცა აქეე უნდა აღენიშნოთ, დამნაშაეეთა ტვინზე აღმოჩნდა ერთგვარი ფორმა ტვინის მიმოხვეეულებისა, რომელიც მხოლოთ დაბალ სულიერ ტანეებთა ტვინზე არის შენიშნული; ეს არავისგან არ არის უარყოფილი.

არ არის უარყოფილი აგრეთვე პროგნატიზმი, (ესე იგი ქვემო ყბის წინ წამოწეეა, რის გამო მოელი სახე წინ არის წამოწეული) რომელიც ნიშნია დაბალი ფიზიკური ორგანიზაციისა. ამგვარი აგებულება ჩეეულებრივეია აფრიკანელ და ავსტრალიელ ეელურ ხალხთა შორის.

აღმოჩნდენ აგრეთვე ისეთი მოწინააღმდეგენი, რომლებიც უარყოფენ ზოგიერთ მხარეებს დამნაშაეის ანთროპოლოგიისათს. ლომბროზო ამტკიცებს, სხვათა შორის, რომ დამნაშაეე არის თავისი თვისებებით ეელური კაცია; ხოლო მეცნიერება ამბობს, რომ ეელურ ხალხთა შორის ძლიერ იშეიათია სულიერ ავთმყოფობა. ახლა, ეკითხებიან ლომბროზოს, როგორ შეგვიძლია ერთ და იმავე პირში მოეთავსოთ ეელური კაცი და სულიერ-ავთმყოფი, რომლებიც ერთი-მეორეს ეწინააღმდეგებიანო.

ლომბროზოს აგრეთვე უსაყვედურენენ იმას, რომ მან მხოლოთ ცუდი მხარეები აღნიშნა ეელურ ხალხთა შორის, ხოლო ის კარგი სულიერი თვისებები, რომლებიც მათშია, უყურადღებოთ დატოვა. ეელურ ხალხშიაც რომ ბეეი კარგი სულიერ მხარეებია, ამას მრავალი მეცნიერები მოწმობენ. ეს

[1]) Критическій очеркъ анатомическихъ основаній криминальной теоріи Ломброзо.

სხვათა შორის, დამტკიცებულ იქმნა ტარდი [1]) მიერ. „უყველდურებენ იმის შესახებაც, რომ დანაშაეე—ზნეობრივ შეშლილი შეადარა ბავშს იმიტომ რომ დანაშაეეს შეუყვანებელი ლტოლვილებანი აქვს, ხოლო მისი ჭკუა მოკლეშეენილია ეველ ძალას; მაგრამ ამ გვარი შედარება შესაძლოა, უსაყველდურებენ ლომბროზოს, ისპაროს რომანისტმა და არა მეცნიერმა: ბავშს რომ ჭკუა-გონება მოემატება, თავის შემაკავებელი ძალაც მოემატება, ხოლო სულთან-ავთმყოფი მოურჩენელია. რომ დანაშაეეთა უმრავლესობა ბსიხიურათ განირჩეა დანარჩენებისგან, ამას მრავალი მეცნიერები მოწმობენ. მაგრამ საქმე ის არის, თუ სად უნდა ეეძიოთ ეს განსხვავება, საკრიმინალურის მეცნიერი ტარდი არ უარყოფს დანაშაეის ტიპის არსებობას.

მხოლოთ ამეარი ტიპი წარმოდგება, იმ-ს აზრით, თავისებური ცხოვრებიდან, წარსულიდან, ესე იგი წარმომდგარია პროფესსიიდან. ხოლო კრიმინალური ანთროპოლოგია კი ამ აზრის არის, რომ დანაშაულობა თან დაყოლილია; დანაშაეის სულიერი თვისებები ფიზიკურ აგებულების ანომალიაზე არის დამოკიდებული. ხოლო არიან ამ გვარი მეცნიერნი, როგორც Garofalo, რომლეების აზრით დანაშაეენი თავისი ფიზიკური აგებულებით არაფრით განირჩეიან დანარჩენებისგან, სულიერი თვისებები კი სრულ განსხვავებას წარმოადგენენ.

ამეარი სხვა-და-სხვა აზრი იქიდან წარმოდგა, სხვათა შორის, რომ ყველას თავისებურათ ესმის განსხვავება თან-დაყოლილ და შემდეგ—შეძენილ თვისებებისა.

დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც ფიქრობდენ, რომ ადამიანის ხასიათი შედგება სოციალურ გარემოებათა, აღზრდის, განშეშმი ბუნების და სხვა მიზეზების და, აი, აქ ეძებენ იმ მოცლენის მიზეზს, რომ განსხვავება არსებობს, როგორც კერძო პირთა შორის, ისეთივე მთელ ხალხთა შორისაც. მაგრამ მას შემდეგ, რაც დარეინმა თავისი სამეცნიერო თხზულებებით ნათლათ დაგვანახვა, თუ რა გაელენა ჰქონია ბიოლოგიაში მემკვიდრეობას, მხოლოთ მას შემდეგ შეეიგენით, თუ რა ღონმ და რთული მიზეზები ყოფილა საჭირო ადამიანის ხასიათის შედგენისათვის. მემკვიდრეობა არის ძალა, რომელიც წინაპრების სულიერ და ფიზიკურ თვისებებს გარდაცემს შთამომავლობას. ადამიანი რომ დაბადებდა ხასიათის „ელემენტები“ თან დაჰყვება და აღზრდას და წრეს ხასიათის შედგენაში მხოლოთ მეორე ხარისხი უჭირაეს. ჩვენ ამ აზრის ვართ, რომ დანაშაეე უმთავრესათ არის შედეგი მემკვიდრეობისა და ადამიანთან, რასაკვირველია, ჩვენ არ უნდა დავიიწყოთ აღზრდის და წრის გაელენაც.

რასაკვირველია, ყველასათვის ცხადი უნდა იყოს ის, რომ დანაშაეეთა ჯგუფი როდინ ერთგვარნი სატუსალოებში არიან ან ვგვარი პირებიც, რომლებსაც ჩვენ ვერ ეუწოდებთ დანაშაეე - ტიპებათ და ესენი წარმოგვიდგენენ ის ცუდ გარემოებათა და პირობათა მსხეერპლს, რომლებშიაც ცხოვრებენ, და ჩვენ, როგორც ამას ლომბროზოს მოწინააღმდეგენი ამბობენ, ვერ დავეთანხმებით გამოჩენილ მეცნიერს, ეითომ არ იყოს იმისთანა დანაშაეე, რომელშიაც არ ღეიოდეს თესლი დანაშაულობისა დაბადებიდან თან-დაყოლილი. არიან ნამდვილი დამანაშაეენი (criminel-né), რომლებიც შეადგენენ ნამდვილ დანაშაეის ტიპს, ხოლო არიან ისეთი დანაშაეენიც, რომლებისთვის, დანაშაულობა შემთხვეეითი მოცლენაა.

ჩვენ აქეე მოეიყვანთ ექიმ Laurent-ის და იურისტი List-ის აზრს დანაშაეეზე: Laurent-ის აზრით, არიან შემთხვეეითი დანაშაეენი, რომლებსაც ჩვენ უნდა შეეხეოთ, როგორც მსხეერპლს სხვა-და-სხვა გვარი ცუდი გარემოებისას; უფრო უკეთესს პირობებში რომ ყოფილიყვენ ისინი, უსათუოთ პატიოსნები დარჩებოდენ. წმრნათ ადამიანი იმისთანა ცუდ ყოფაში ჩავარდება, რომ დიდი თავის დაჭერა უნდა, რომ არ ჩაიდინოს რაიმე დანაშაული. ამ გვარი პირები ძლიერ იშეიათათ უბრალენიან სატუსალოს ხელ-მეორეთ. ხოლო Laurent-ისეე აზრით, არიან იმეგარი დანაშაეენიც, რომლებიც შედგენენ მუდმივ სატუსალოს მცხოვრებთ, თითქოს სატუსალო მათთვის არის და იგინი სატუსალოთვის �-ნი მხოლოთ დროებით ტოვებენ სატუსალოს, რომ ხელ-მეორეთ დაბრუნდენ იქ; ესენი არიან ბუნებით დანაშაეენი და არ შეუძლიათ პატიოსნური ცხოვრება.

გამოჩენილი კრიმინალისტი List-ი დანაშაეებს ჰყოფს ორ-ჯგუფად: პირველ ჯგუფს შეადგენენ ისინი, ეინც შემთხვეეით ჩაიდინა დანაშაულობა სხვა-და-სხვა მაგნე გარემოებათა ზე-გაელენით. მეორე ჯგუფს შეადგენენ „ბუნებრივი დანაშაეენი“, როგორც ამას List-ი ამბობს, მათ ბუნებაში უნდა ეეძინოთ, და არა გარეშე პირობებმა, მიზეზი მათი დანაშაულობისა. ისინი თითონ შეჰქმნიან იმეგარ გარემოებებს, რომლების წყალობით წარმოდგება დანაშაულობა.

როგორც ეხეიდეთ Laurent-ი და List-ი ორივე ერთი აზრის არიან იმის შესახებ, რომ არიან დანაშაეენი, რომლებიც ბუნებით არიან ამეგარი მიდ-

[1]) La criminalité comparée.

რეკლების, ორიენი ხედეენ დიდ განსხვავებას „შემოხეეეითი“ და „ნამდვილ“ დანაშაეეთა შორის, ამიტომ ლონსისიეაც მათ წინააღმდეგ სულ სხვადასხვა უნდა იყოს.

საზოგადოთ მეცნიერება სამ უმთავრეს მიზეზს ასახელებს: სულიერ სიმახინჯეს, ცუდ აღზრდას და სოციალურ გარემოებებს.— შეგეძლია ყოველივე დანაშაულობა ავსებით გარეშე გარემოებით სოციალური მდგომარეობით? ეხედეეო, რომ უმრავლესობა ერთ და იმავე გარემოებებში რჩება პატიოსნად და არაეეთარ დანაშაულობას არ იდენს.

სტატისტიკა გვაჩვენებს, რომ დანაშაულობა უფრო ხშირია შეძლებულ კლასში, ვინემ ღარიბთა შორის. Garofalo ამტკიცებს, რომ იტალიაში მფლობელები, პატრონები, შეადგენენ მხოლოთ 10—11% მცხოვრებთა საერთო რიცხვისას, და მათ შორის 16%-ია დამნაშეეენი. საფრანგეთში 1853 წლამდის საზოგადო კეთილ-ღეეობა გაუმჯობესდა, ხოლო დანაშაულობა კი გმრავლდა.

თითქოს წერა-კითხეის და საზოგადოთ განათლების გაფრცელებამ ხალხში არ შემცირა დანაშაეეთა რიცხეი; საფრანგეთში დანაშაეეთა საერთო რიცხვში 38% უსწავლელნი არიან, აქეს დიდი გავლენა აღზრდას თუ არა? ჯერ ერთი, რომ უნდა გავარჩიოთ ხასიათის გარყვნილება დანაშაულობისაგან, ხოლო თვით ცუდი აღზრდა არის არა ნორმალური მოცდენა, რადგან ყოველ დედ-მამას უყვარს თავისი შვილები და ისინი ვინც რყვნიან თავის შვილებს თვით ღრმად არიან გარყვნილი და აეთმყოფენი. მემკეიდრეობის ძალით გარყვნილ დედ-მამას გარყვნილი შვილები ეყოლებათ. ჩვენ, რასაკვირველია, ჯერ-ჯერობით ეკოლებათ. ჩვენ, რასაკვირველია, ჯერ-ჯერობით ეკოლებათ. ჩვენ, ოლო იქ, სადაც ღრმა მემკეიდრეობითი გარყვნილებაა, სამწუხაროთ, აღზრდას ძლიერ მცირე ადგილი უჭირავს.

მაშასადამ უმთავრესი მიზეზი დანაშაულობისა მემკეიდრეობითი სულიერი აგებულებაა. ამნაირათ, როგორც ეხედავთ, ეოტანი ყოფილა გამორკეეული დამნაშავის თვისებებს; და ამაშია ნაკლულეანება ლომბროზისი, რომ მან ძლიერ ბევრი იკისრა თავის თავზე, ძლიერ ვრცელად ახსნა და ამ ნიშნებს, რომლებიც უმნიშვნელონი ყოფილან, დიდი ადგილი მისცა თავის ახსნაში.

მაგრამ თუ რამე არი უტყუარი ამ გამოკეეეებში დამნაშავის შესახებ, ეს ის, რომ უმთავრესი მიზეზი დანაშაულობისა უნდა ეეძიოთ დამნაშავის სულიერ თვისებებში, დამნაშავის დამახინჯებულ ბუნებაში. რასაკვირველია, ჯერ-ჯერობით ძლიერ ნაკლებათ ეიცნობთ დამნაშავის სულიერ და ფიზიკურ თვისებებს, მაგრამ მერმისში მეცნიერება თანდათან უფრო მეტს აღმოაჩენს და გამოარკეეეს დამნაშავის კაცის ბუნებაში.

უმთავრესი ღირსება კრიმინალური ანთროპოლოგიისა, როგორც საზოგადოთ მეცნიერებისა, იმაში მდგომარეობს, რომ ადამიანებს ჩვენ ცოდნას და წარმოდგენას, გეიმატებს პატიოსნებას და ჰუმანიურ გრძნობას, რადგან, როგორც ფილოსოფოსმა — პოეტმა Gugau-მ თქვა: „On ne peut plus haïr l'être qu'on a compris“.

გ. ბაგრიმე.

შენ არ იცი ხომ...

(მიბაძვა)

ენ არ იცი, რომ ეწხის ქსელში გაბმული ბეეეარ;
რომ სული ჩემი, ვით ჯადოთი, ბეეეეს მიზიდული;

შენ არ იცი ხომ ჩემი ტანჯეა, ენებათა ღელეა
და შაეი ფიქრი, ბედისაგან მოელინებული!!

—

არ იცი შენა... და რათ გინდა ეცოდე კიდეც:
ხომ სულ ერთია აზეირთებულ მღინარისათეის
ვისი ღრებლების მაგრილებელ-ნელი ნიავიც;
დაცურავს მასზე და ნალეელსა მასზე იკარეის...

—

ხომ სულ ერთია მოცამცამე ეარსკვლავისათეის
ვისთვისა ფშვნიეს სიმშვიდითა, ბნეა ვის უჩვენებს.
თუ რომელ ბედშაეს, რომელ ტანჯეულს, რომელ
ღიდებულს

საბედნიეროთ პირველ იგი გამოუცნებს...

—

მარტო ესა მსურს, ხანდისხანა, მრავალ წელს შემდეგ
შეწუხებული შეენებითა ცვლეე მომეცლინო;
მოწყენილობის სიმყუდროში, ფიქრების შემდეგ,
ჩამომჯურნული წარსული დრო და დამეიონო.

სანდრო.

გურრიაში მოგზაურობა.

(დასასრული *)

ᲒᲐᲛᲐ ᲚᲐᲜᲩᲮᲣᲗᲘᲡᲐ თავის სოფლებით თან-დათან წინ მიდის. აქაც სწავლის მოთხოვნილებას იმდენზე მოუწევია, რომ ს

ეს დალაგებულები იმდენს ამუშაებენ ამ გიგებს თავიანთ სასარგებლოთ და იმდენ ფულსაც ახდეციენენ, რაღაც დასასუსტებელ წამალში და დაეთინს კითხვაში რომ წარმოუდგენელია.

ᲘᲝᲐᲜᲔ ᲛᲝᲜᲐᲯᲕᲠᲘ.

ᲣᲪᲮᲝᲔᲗᲘᲡᲓᲐᲜ.

ᲡᲘᲝᲤᲘᲚᲘᲐ ᲓᲐ ᲡᲐᲡᲘᲛᲤᲚᲘᲐ ᲡᲙᲝᲚᲐ ᲒᲔᲠᲛᲐᲜᲘᲐᲨᲘ

II*)

ᲡᲙᲝᲚᲐ.

ᲑᲝᲠᲯᲝᲛᲘ. ᲠᲝᲢᲪᲤᲘᲚᲓᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲡᲙᲚᲘᲡᲘᲐᲜᲘ ᲡᲙᲝᲚᲐ. 26 ᲐᲒᲘᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲡᲠᲣᲚᲘ ᲓᲐᲘᲬᲧᲝ $6^1/_2$ ᲡᲐᲐᲗᲖᲔ. ᲙᲝᲚᲔᲜᲘᲐ ᲛᲘᲡᲐᲒᲛᲘ ᲓᲐ ᲛᲔᲝᲠᲔᲗᲘᲡ ᲒᲐᲜᲬᲛᲣᲤᲚᲔᲑᲐ. ᲛᲔ ᲡᲐᲑᲠᲘᲜᲘᲡ ᲒᲐᲛᲔᲒᲔᲝᲑᲘᲗ ᲛᲘᲒᲘᲗᲣᲚᲘᲐ. ᲔᲡ ᲨᲔᲘᲪᲐᲚᲔ ᲡᲐᲛᲔᲪᲜᲘᲠᲝ ᲬᲘᲠᲔᲚᲘᲡᲐ ᲛᲝᲜᲗᲘᲡᲣᲚᲘ ᲓᲐ ᲐᲮᲚᲐᲒᲔᲗᲔᲡ ᲚᲔᲛᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲠᲔᲤᲝᲠᲛᲐᲪᲘᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲕᲘᲗ ᲛᲘᲒᲘᲗ ᲨᲔᲓᲔᲒᲘᲡᲐᲚᲘ. ᲚᲔᲛᲣᲚᲔᲑᲘ ᲓᲐᲧᲝᲤᲘᲚᲘᲐ ᲛᲣᲨᲚᲔᲑᲐᲓ ᲓᲐ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲐᲤᲘᲠᲜᲐ ᲔᲘᲡᲣᲚᲐᲡ ᲓᲐ ᲠᲝᲓᲘᲡ ᲨᲔᲛᲫᲔᲒᲘᲡᲐᲚᲘᲐ. ᲛᲐᲡᲬᲐᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲙᲘᲗᲮᲣᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲗᲘᲗᲝᲛ ᲛᲣᲨᲚᲘ, ᲮᲜᲘᲡ ᲨᲔᲜᲐᲠᲘᲡ, ᲓᲐᲬᲔᲠᲘᲡ ᲛᲔᲜᲯᲘᲡ ᲓᲐ ᲡᲮ. ᲛᲐᲒ., ᲒᲐᲡᲐᲯᲔᲒᲝᲜ ᲚᲘᲛᲘᲡ ᲨᲔᲗᲮᲕᲔᲚᲐ ᲠᲔᲤᲝᲠᲛᲐᲪᲘᲘᲡ ᲛᲘᲒᲐᲠ ᲒᲐᲛᲬᲧᲔᲑᲣᲚᲘ 30 ᲬᲚᲘᲡ ᲝᲛᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡᲐ. ᲐᲢᲝᲠᲘᲡ ᲔᲚᲘᲪᲔᲠᲘᲡᲐ ᲠᲔᲤᲝᲠᲛᲐᲢᲝᲠᲘᲡᲐ ᲓᲐᲛᲐᲠᲯᲣᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ. ᲛᲐᲡᲬᲐᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲔᲒᲘᲠᲗᲔᲑᲘᲡ: ᲠᲝᲓᲘ ᲔᲡᲐ 30 ᲬᲚᲘᲡ ᲝᲛᲘ? ᲠᲐᲛ ᲒᲐᲛᲝᲠᲬᲘᲠᲐ? ᲔᲘᲜ ᲘᲪᲘᲗᲔ ᲨᲔᲡᲐᲜᲘᲨᲜᲐᲕᲘ ᲐᲜ ᲡᲮ. ᲛᲐᲒ., ᲒᲐᲡᲐᲯᲔᲒᲝᲜ ᲨᲔᲛᲫᲔᲒᲘᲡ ᲨᲔᲛᲗᲮᲕᲔᲚᲐ: 1) ᲛᲝᲰᲪᲔᲚᲔᲑᲘ ᲓᲦᲔᲗᲘᲡ ᲘᲪᲘᲗᲔ 3 ᲛᲐᲗ. ᲓᲐ 60 ᲐᲗᲘ., ᲠᲐᲛᲓᲔᲜᲘ ᲐᲘᲪᲘᲗᲔ ᲜᲝᲛᲔᲠᲘᲡ ᲗᲕᲘᲗᲘ? ᲛᲐᲡᲬ. ᲔᲙᲘᲗᲮᲔᲑᲐ: ᲠᲐᲛᲓᲔᲜᲘ ᲓᲦᲔ ᲐᲥᲕᲡ ᲜᲝᲛᲔᲠᲘᲡ ᲗᲕᲘᲗᲘ? ᲛᲐᲡᲬ. ᲔᲙᲘᲗᲮᲔᲑᲐ: ᲠᲐᲛᲓᲔᲜᲘ ᲓᲦᲔ ᲐᲥᲕᲡ ᲜᲝᲛᲔᲠᲘᲡ ᲗᲕᲘᲗᲘ? 2) ᲗᲘᲗᲝᲗᲘ ᲪᲐᲚᲘ ᲦᲘᲠᲘᲐ 4 ᲛᲐᲗ. ᲓᲐ 36 ᲐᲗ., ᲠᲐᲛᲓᲔᲜᲘᲗᲘ ᲦᲘᲠᲘᲐ 10 ᲪᲐᲚᲘ? 3, ᲗᲮᲘᲠᲚᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘ ᲛᲔᲢᲠᲘᲡ ᲐᲛᲝᲚᲘᲡᲐ ᲦᲘᲠᲘᲐ 6 ᲛᲐᲗ. ᲓᲐ 72 ᲐᲗ., ᲠᲐ ᲦᲘᲠᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲡ ᲙᲘᲚᲝᲛᲔᲢᲠᲘᲡ ᲗᲮᲘᲠᲚᲘᲡ ᲐᲛᲝᲚᲘᲡᲐ? ᲐᲡᲘᲗᲘᲡ ᲡᲐᲐᲠᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲧᲔᲜᲘᲗ 3—4 ᲬᲣᲗᲘᲡᲐ. ᲛᲐᲡᲬᲐᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲮᲔᲚᲨᲘ ᲡᲐᲐᲗᲘ ᲣᲪᲐᲠᲘᲡᲐ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲪ ᲙᲘ 4 ᲬᲣᲗᲘᲡ ᲒᲐᲘᲔᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲒᲐᲛᲬᲧᲔᲑᲘᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲒᲐᲛᲬᲧᲔᲑᲘᲚᲘᲡ ᲐᲠ ᲘᲥᲜᲔᲑᲘᲡ, ᲮᲔᲚ-ᲐᲮᲚᲐ ᲒᲐᲛᲘᲝᲠᲩᲘᲒᲚᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐ ᲐᲮᲡᲜᲘᲗᲔᲑᲘᲡ. ᲞᲘᲠᲕᲔᲚᲘ ᲝᲠᲘ ᲑᲐᲖᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲜᲐᲒᲜᲐᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ, ᲛᲔᲡᲐᲛᲘᲗᲘ ᲙᲘ ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲓᲦᲔᲗᲐ ᲒᲐᲜᲬᲛᲣᲤᲚᲔᲑᲐ ᲮᲣᲗᲘ ᲬᲣᲗᲘ. ᲐᲛᲘᲗᲝᲛ ᲡᲐᲐᲠᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲧᲔᲜᲘᲗ 3—4 ᲬᲣᲗᲘᲡᲐ. ᲛᲐᲡᲬᲐᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲮᲔᲚᲨᲘ ᲡᲐᲐᲗᲘ ᲣᲪᲐᲠᲘᲡᲐ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲪ ᲙᲘ 4 ᲬᲣᲗᲘᲡ ᲒᲐᲘᲔᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲒᲐᲛᲬᲧᲔᲑᲘᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲒᲐᲛᲬᲧᲔᲑᲘᲚᲘᲡ ᲐᲠ ᲘᲥᲜᲔᲑᲘᲡ, ᲮᲔᲚ-ᲐᲮᲚᲐ ᲒᲐᲛᲘᲝᲠᲩᲘᲒᲚᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐ ᲐᲮᲡᲜᲘᲗᲔᲑᲘᲡ. ᲞᲘᲠᲕᲔᲚᲘ ᲝᲠᲘ ᲑᲐᲖᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲜᲐᲒᲜᲐᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ

ერთ-კლასიან სასწავლებელში ვერ ეასწრებთო, სიმღერას გაგაუმეორით სწავლიანერო. ბაკშვა ხმა მიხეს და ცოტრები 1 3 5 8 გალობით წაიკითხა წინ და უკან. აქედან ამოიღო ის ხმა, რომელიც ლექსის პირველ წინადადებას უდგება. ეს ხმა რიგ-ეიმეიკენ აალება. მასწავ. დაიწყო მღერა და ბაკშვნაც მიყვენ, მერე ბაკშვმა დაიწყეს და მასწ. სკრიპკით მიყვა. ასე ისწავლეს პირველი წინადადება, შემდეგ მერე და ბოლოს ყველა. მასწავ. "შენიშვნა: უფროსები უფრო ადრე სწავლობენ, რადგანაც სმენა უფრო გაბასნილი აქვთ, ეიეშმ უტკოსანია. დასაბეკიებლათ, ეს ასალი ნასწავლი მარტო დადგმა ამოეკრა, ჩინებული ვამოვიდა, პატარებს კი შეეშალათ. ამას შემდეგ სხვა სიმღერა ეპერეა, სადაც ეგრმანელის სიყოჩაღე და ფრანგთა სილაჩრე გატარებული. საზოგადოთ ეშეიეთია ისეთი სიმღერა, სადაც ეგრმანეა ნაქეს ნადიდები არ იყოს. 10 საათი. ბეკრიეკენი სასლშ ეწაკიდენ, კლასში შემოიეფენ პირველი და მერე ეგნუეკოლება. აქ ათი წუთი დასეეგრებია. მასწავლებელს თავის სახლში შემიპატიჟა. აეედით მაღლა სართულში, კარებზე ერთი ახალგაზდა ქალი შემოგეეგება. ეს ჩემი მეუღლეკო — წარმომიდგინა. მასწავლებელმა მე გაკეირებთ ეფუხარი: — მე კი შეგარა თქენ უცალო იყავით. — ჩემი ნინა მასწავლებელი იშეიეთათ არის უცოლშეკილოთო — მიპასუხა მან. ამ ლაპარაკის დროს სტოლიკ გაიწყეს საუზმისათეს (შეჩეკე), გამოატანეს კალბასი, ყველი, ბიეშტექი, ბური და ღეინო. მასპინძელმა მითარა: აქაური ღეინოს ვერ ეეწყობი და ეს ტიროლიდან გამოვიწერეთო. ჩემ კითხვაზე — ნუთუ ასე პატარა სოფელს სკოლის შენაპეი შეეძლოთ მეთქი — მან მიპასუხა: სოფელი იხდა 400 მარკას წელიწადში, ამაში 2 მარკას მოუჯეფთ მშობელნი, დანარჩენს სოფელი, 700 მარკას ხაზინა იძლეეი, რასაკვირველია, დიდ და შეძლებულ ადგილდოებას ხაზინა ამდენს არ ეწეეი. — განა ბაკშვები სწავლის ფულს იხდიან? — ყველაკერ არა, ეს დამოკიდებულია საზოგადოების გადაწყეეტილებაზე, მაგ., დიმიდლში სწავლის ფული გაუქმებულია. აქ კი ჯერ კიდეე ძველი წესი მეფობს, ამის მიზეზია სოფლის დაპატრაეება, მცხოვრებთა სხეგან გადასახლება (ზოგი ამერიკაში, ზოგიც ქალაქებში) და სხე. მასწავლეებლის ბინა შედგება სამი დიდი ოთახისაგან, რომელიც ჩინებულათ მორთულ-მოწყობილია. ასე გაშინჯეთ, ამას ალარა ფორტეპიანო აკლია. ამან გამოიწეია ჩემი კითხეა, თუ რამ-დენი ხანია ასეთი მოწყობილება შეეტანეია, რაზედაც ცოლმა მიპასუხა: — ეს ყველაფერი ქალის საქმეა, ჩემი ქმარი სანამ უცოლი იყო ერთიაირი ოთახითა და ცოტაოენი მეგელი. თაც ქმაყოფილებოდა; აქ რასაც ხეედეთ ჩემი საკუთარი ხარჯით შეძენილი და გაწყობილია, ეს ფორტეპიანო კი ქმარმა იყიდა მისი სურეველათ, მე არ ეეუარეკ, მხოლოთ ის უკრაეს, ესეც შემთხე

მახლობელ სოფელში, სადაც მასწავლებელი უნდა გამეგზავნა და მეკითხა, თუ როგორ შემიძლია მისი სკოლის ნახვა.

ჩვენ აქ, რასაკვირველია, ღარი გამოეუფლებინო, ყველა იმ სკოლის აწერას, რომელიც კი დაფთავალიერეთო. ეს ერთთან შორს წაგეყვანდნ და უფიმისოთაც გაგცეთ წერილი კიდევ უფრო: გაგეგებელდებოდა. მეორე მხრით, ეს საეკლესიური საგანია და მის შესახებ ბევრი ლაპარაკით მკითხველს თავს მოვაწყენო. ჩვენ გვსურდა ადგილებისგანა აქაური სასოფლო სკოლის სწავლის მეთოდი და მისი წაყვანის ტანსაცური მხარე. ამისათვის საკმარისია ის, რაც ზემოთ ვსწერეთ. აქ მკითხველი შეამჩნე

რაცხეში 110 მერი სხვა-და-სხვა ქალაქებიდან. კრება მოწვეული იყო ნაციონალური კომიტეტის მიერ, რომელის თავმჯდომარეთ არის ჰერკო

საქველმოქმედო საქმე

ᲛᲘᲜᲐ რედაქტორო! უმორჩილესი გთხოვთ თქვენს გაზეთის საშუალებით უშუალთადვილი მადლობა გამოუცხადოთ ᲓᲠᲝᲕᲐᲜᲘ ᲞᲐᲚᲐᲕᲘ ᲒᲣᲚᲘᲐᲜᲘᲡ-მოდგი მეხოგრეს მან. ს. გუდუანიკს, რომელმაც დაუგზავნა ᲛᲝᲛᲐᲕᲐᲚ ᲬᲘᲜᲐᲗᲡᲐᲚ უფასო სამეთისკენლის 1896 წლის ეკონომიკი, აუდიოეკ შემოსწირა 1895 წლის ბუნი „ᲙᲐᲚᲘᲡ“ ნომრები შეკიერ ულანი და მომავალშიც დასმარება ᲐᲓᲒᲘᲜᲝᲗ; თუ ღერთია შეგვეწოა და ეს სამეთისკენლო დასმარა ᲡᲐᲛᲝᲒᲐᲠᲘᲡᲐᲨᲘ, ᲓᲘᲓᲘ ᲛᲐᲓᲚᲝᲑᲐ ᲛᲝᲐᲪᲣᲚᲘᲡ ᲐᲠᲐ ᲛᲐᲠᲢᲝ ᲡᲐᲛᲝᲒᲐᲠᲘᲡᲐᲨᲘ, ᲐᲠᲐᲛᲘᲣᲚ ᲛᲝᲣᲚᲘ ᲓᲐᲡᲐᲛᲐᲠᲘ ᲒᲣᲠᲘᲡ. ᲐᲮᲚᲘᲡᲐᲚ ᲛᲘᲠᲘᲗᲘ ᲡᲐᲛᲔᲗᲘᲡᲙᲔᲜᲚᲝᲓ ᲐᲠ ᲛᲝᲐᲪᲔᲜᲘᲡ ᲮᲐᲠᲯᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ, ᲛᲘᲛᲔᲚᲘ ᲒᲐᲜᲐᲠᲘᲡ, ᲬᲘᲜᲐᲗᲡᲐᲚ, ᲒᲣᲠᲯᲘᲗᲘᲗ, ᲒᲣᲠᲯᲘᲒᲣᲚᲘᲗ ᲓᲐ ᲑᲘᲜᲔᲑᲘᲗ ᲡᲐᲛᲝᲒᲐᲠᲘᲡ ᲡᲐᲮᲔᲚᲝᲑᲐᲨᲘ, ᲛᲘᲛᲔᲚᲘ ᲒᲐᲜᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐᲛᲔᲚᲘ ᲒᲣᲠᲘᲡ ᲡᲐᲮᲔᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲓᲐ ᲑᲘᲜᲔᲑᲘᲗ ᲡᲐᲛᲝᲒᲐᲠᲘᲡ ᲡᲐᲮᲔᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲓᲐ ᲡᲘᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲚᲘ ᲓᲐ ᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲜᲘ ᲒᲣᲠᲘᲡ ᲓᲐ ᲑᲘᲜᲔᲑᲘᲗ ᲡᲐᲛᲝᲒᲐᲠᲘᲡ ᲡᲐᲮᲔᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲓᲐ ᲡᲘᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲚᲘ ᲓᲐ ᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲜᲘ ᲒᲣᲠᲘᲡ. ᲐᲮᲚᲐᲓᲐ ᲛᲝᲣᲜᲔᲡ ᲓᲐᲡᲐᲛᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐᲡᲐᲬᲧᲝᲑᲐᲨᲘ ᲓᲐ ᲡᲘᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲚᲘᲡ ᲛᲝᲛᲐᲪᲣᲚᲘᲡ ᲮᲐᲠᲯᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲛᲔᲪᲔᲚᲘᲡ ᲓᲐᲡᲐᲛᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐ ᲛᲘᲗᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲐᲠᲐ ᲛᲐᲠᲢᲝ ᲡᲐᲛᲝᲒᲐᲠᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲗᲡᲐᲚ, ᲐᲠᲐᲛᲘᲣᲚ ᲛᲝᲣᲚᲘ ᲓᲐᲡᲐᲛᲐᲠᲘᲡ ᲒᲣᲠᲘᲡ. ᲐᲮᲚᲐᲡᲐᲚ ᲛᲘᲠᲘᲗᲘ ᲡᲐᲛᲔᲗᲘᲡᲙᲔᲜᲚᲝᲓ ᲓᲐᲡᲐᲛᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐᲡᲐᲬᲧᲝᲑᲐᲨᲘ ᲛᲝᲔᲪᲔᲜᲘᲡ ᲡᲐᲛᲝᲒᲐᲠᲘᲡ ᲡᲐᲮᲔᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲓᲐ ᲡᲘᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲚᲘᲡ ᲛᲝᲛᲐᲪᲣᲚᲘᲡ ᲓᲐᲡᲐᲛᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐ ᲛᲘᲗᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲐᲠᲐᲛᲘᲣᲚᲘ ᲛᲝᲣᲚᲘ ᲓᲐᲡᲐᲛᲐᲠᲘᲡ ᲒᲣᲠᲘᲡ. ᲐᲮᲚᲐᲡᲐᲚ ᲛᲘᲠᲘᲗᲘ ᲡᲐᲛᲔᲗᲘᲡᲙᲔᲜᲚᲝᲓ ᲓᲐᲡᲐᲛᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐᲡᲐᲬᲧ